

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Alja Fabjan

Poliamorija kot poznomoderen fenomen

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Alja Fabjan

Mentorica: izr. prof. dr. Alenka Švab

Somentorica: asist. Irena Bačlija

Poliamorija kot poznomoderen fenomen

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

ZAHVALA...

... mentorici dr. Alenki Švab in somentorici Ireni Bačlija, za vso strokovno pomoč in napotke pri izdelavi diplomskega dela,

... zakoncema, ki sta sodelovala v intervjuju in mi s tem razkrila pisan svet svojega intimnega življenja,

...najboljšim staršem na svetu, za vso podporo in ljubezen.

Poliamorija kot poznomoderen fenomen

Poliamorija je sorazmerno nova definicija široke palete partnerskih odnosov, ki so po svoji naravi nemonogamni. Vključuje intimna, ljubezenska in partnerska razmerja, v katerih eno razmerje vključuje več partnerjev v enem obdobju. Partnerski odnosi, ki temeljijo na načelih poliamorije so raznovrstni (odprte zveze in zakoni, skupinski zakoni, triade, »polizveste« zveze...), pri vseh pa so skupni dogovori o medsebojnem spoštovanju med vsemi vključenimi partnerji, iskrenosti, podpori, odgovornosti in predanosti drug drugemu. Poliamorni odnosi se razlikujejo tako od monogamnih in poligamnih partnerskih odnosov, kot tudi od swingerstva, nezvestobe in promiskuitete. K nastanku poliamornih partnerskih odnosov so pripomogle številne spremembe pozne modernosti na področju intimne sfere, kot so emancipacija žensk, pojav plastične seksualnosti in čistega razmerja, drugačen odnos do homoseksualnosti ter splošna spolna osvoboditev in demokratizacija intimnosti. Zgodovinsko podlago poliamornim odnosom pa sta pripravila tudi spolna revolucija ter hipijevsko gibanje. Poliamorni partnerski odnosi preoblikujejo tudi kontekst družinskega življenja in izpostavljajo vprašanje »večstarševstva« in socialnega starševstva. Veliko oviro predstavlja pravni vidik poliamornih partnerskih ter družinskih odnosov, ki jim ne priznava posebnega statusa. Poliamorija je tako precej nov, malo znan koncept, najbolj razširjena pa je v Veliki Britaniji in ZDA.

Ključne besede: poliamorija, poznomodernost, partnerski odnosi, monogamija, družina

Polyamory as a late modern phenomena

Polyamory is a rather new definition of a wide range of partner relationships that are by their nature non-monogamous. It includes intimate, love and partner relationships, where one relationship includes more than one partner within a single period of time. Partner relationships, based on the principles of polyamory, are diverse (open relationships and marriages, triads, »polyfidelity« relationships...) but they all include joint agreements on mutual respect among all partners involved, on honesty, support, responsibility and dedication to one another. Polyamorous relationships are different from both monogamous and polygamous partnerships, as well as from swinging, infidelity and promiscuity. Polyamorous partnerships were fuelled by a number of changes of late modernity in the area of intimate sphere, such as the emancipation of women, the advent of plastic sexuality and pure relationship, different approach to homosexuality and general sexual liberation and democratization of intimacy. Historic foundations for polyamorous relationships were laid also by the sexual revolution and the hippie movement. Polyamorous partner relationships also affect the family life principle and expose the issue of "multiparentship" and "social parentship". A major obstacle for polyamorous partner and family relationships is their legal aspect as it does not accord them any special status. Polyamory is therefore a rather new, little known concept. It is the most widespread in Great Britain and the USA.

Keywords: polyamory, late modernity, partner relationships, monogamy, family

KAZALO

1	UVOD	7
2	KAJ JE POLIAMORIJA?.....	10
2.1	DEFINICIJA POLIAMORIJE.....	10
2.2	ZAČETKI IN SIMBOLI POLIAMORIJE	12
2.3	POLIAMORIJA V PRIMERJAVI Z OSTALIMI OBLIKAMI PARTNERSTVA	14
2.3.1	POLIAMORIJA V NASPROTJU Z MONOGAMIJO	15
2.3.2	POLIAMORIJA IN POLIGAMIJA	16
2.3.3	POLIAMORIJA IN SWINGERSTVO.....	17
2.3.4	POLIAMORIJA V NASPROTJU Z NEZVESTOBO IN PROMISKUITETO	19
2.4	ŠIROKA PALETA POLIAMORNIH ODNOSOV	20
2.5	PRAVNI STATUS POLIAMORNIH ZVEZ	22
2.6	PROBLEMATIČNOST USTALJENIH OBLIK PARTNERSKIH ODNOSOV	24
3	POLIAMORIJA VPETA V POZNOMODERNI ČAS	29
3.1	SPREMEMBE POZNE MODERNOSTI	29
3.2	SPREMEMBE V POZNOMODERNOSTI, KI SO PRIPOMOGLE K PREOBRAZBI PARTNERSKIH ODNOSOV	31
3.2.1	EMANCIPACIJA ŽENSK	31
3.2.1.1	KAJ PA MOŠKI?.....	33
3.2.2	SPREMENJEN ODNOS DO SPOLNOSTI.....	34
3.2.2.1	INSTITUCIONALNE SPREMEMBE, MNOŽIČNI MEDIJI IN GLOBALIZACIJA.....	34
3.2.2.2	POJAV PLASTIČNE SEKSUALNOSTI.....	36
3.2.2.3	ROMANTIČNA LJUBEZEN V NASPROTJU S SOTOČNO LJUBEZNIJO IN NASTANEK ČISTEGA RAZMERJA	37
3.2.2.4	DRUGAČEN ODNOS DO HOMOSEKSUALNOSTI.....	39
3.2.2.5	SPOLNA OSVOBODITEV IN DEMOKRATIZACIJA INTIMNOSTI	40
3.2.3	ZGODOVINSKI ZAMETKI POLIAMORNEGA NAČINA ŽIVLJENJA	41

3.2.3.1	HIPIJEVSTVO IN SVOBODNA LJUBEZEN	42
3.2.3.2	SEKSUALNA REVOLUCIJA IN NJENI UČINKI	43
3.2.4	JE PRIHODNOST TRADICIONALNEGA PARTNERSKEGA ODNOSA NEGOTOVA?.....	45
4	POLIAMORIJA V KONTEKSTU DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA	49
4.1	DRUŽINA DANES	49
4.2	POLIAMORNE DRUŽINE.....	53
4.2.1	PRAVNI STATUS POLIAMORNIH DRUŽIN	55
4.2.2	JE IDEJA POLIAMORNE DRUŽINE UTOPIČNA ALI ENA OD RELEVANTNIH ALTERNATIV AKTUALNIM DRUŽINSKIM UREDITVAM?....	57
5	POLIAMORIJA V PRAKSI.....	60
6	ZAKLJUČEK	63
7	LITERATURA	65

1 UVOD

Noben človek ni otok, povsem sam zase; vsak človek je kos celine, del kopne zemlje; če morje odplavi grudo prsti, je Evrope manj, prav tako, kakor da je bil rtič, prav tako, kakor da je bilo posestvo tvojih prijateljev ali tvoje lastno; ob smrti vsakega človeka je mene manj, kajti vključen sem v človeštvo. In zato nikdar ne pošiljaj vpraševat, komu zvon zvoni: zvoni tebi.

(John Donne)

Ljudje nismo sami sebi namen in posameznik bi izredno težko preživel v izolaciji. Sebe realiziramo v odnosu do drugih ljudi, medosebni odnosi so potrebni za preživetje, tako kot zrak, voda ali hrana. V medosebnih odnosih spoznavamo sebe, oblikujemo svoja stališča in vrednote, od kvalitete in značilnosti odnosov z drugimi pa je odvisna naša percepcija realnosti. Človek je torej socialno bitje, za svoj obstoj potrebuje vključenost v različne odnose z drugimi.

Od rojstva do smrti nas spremlja vključenost v različne vrste odnosov, v katerih oblikujemo in sprejemamo različne vloge. Psihologi poudarjajo pomembnost odnosa z materjo, s starši, oziroma s skrbniki v zgodnjem otroštvu, otrok je vključen v različne odnose znotraj družine. Kasneje se otrok vključuje v odnose z vrstniki, spleta prijateljske vezi, vsak odnos pa bolj ali manj pomembno vpliva na izoblikovanje njegove identitete.

Družinskim in prijateljskim odnosom se na stopnji zgodnje odraslosti pridružijo odnosi, v katerih so naše sposobnosti sklepanja kompromisov, reševanja konfliktov in vzdrževanja trajnega, stabilnega odnosa, najverjetneje postavljene na največjo preizkušnjo. Posameznik prične vstopati v nove sfere intimnosti, njegova že izoblikovana identiteta se združuje z identitetami drugih na nov način, skratka, posameznik začne vstopati v partnerske odnose.

Tesno prijateljstvo in partnerstvo sta naravni potrebi in hkrati vrednoti, ki ju priznavajo vse kulture. Takšen partnerski odnos je navadno tudi osnova za doseganje intimnosti in osnova za spolno partnerstvo pri oblikovanju

skupnega življenja (zakonskega življenja). Pri tem ni nujno, da je to odnos med partnerji nasprotnega spola, v nekaterih kulturah, zlasti v krogu zahodne kulture, se pojavljajo skupnosti istospolnih, često homoseksualnih partnerjev, celo v obliki alternativnih družinskih skupnost (Musek 1995, 109).

Področje partnerstva je predvsem v zadnjem času središče mnogih razprav, tema različnih študij in knjig. Utapljamo se v poplavi priročnikov za samopomoč z različnimi nasveti o partnerstvu, okoli partnerskih odnosov se vrti tudi večina vsakdanjih pogovorov. Živimo v času, ko mladi ljudje radi zelo dolgo ostajajo »srečno samski« in v času, ko število ločitev strmo narašča, število na novo sklenjenih zakonskih zvez pa upada.

Kje bi lahko našli razloge za vse to? Kaj se je spremenilo v odnosih nasploh, kaj je tisto, kar zveze med dvema partnerjema spreminja v nekakšno »nujno zlo«? In končno, ali bi bilo vredno razmisliti o korenitih spremembah na področju partnerskih odnosov? Ali jih celo pričakovati?

Zaradi takšnih in podobnih vprašanj, sem se v svoji diplomski nalogi odločila raziskati fenomen drugačne, relativno nove oblike partnerskih odnosov, fenomen poliamorije. Gre za obliko partnerskih odnosov, ki temelji na dopuščanju ljubezenskih in/ali seksualnih odnosov s poljubnim številom oseb hkrati, za obliko, ki postavlja pod vprašaj monogamijo kot pogoj za dolgotrajne in uspešne partnerske zveze.

V času, ko se ideja o strogo monogamni romantični ljubezni, ki naj bi trajala vse življenje, zdi precej naivna, ne gre izključiti možnosti, da se bo v bližnji prihodnosti narava partnerskih odnosov korenito spremenila. Morda celo v smeri poliamorije.

Cilj moje diplomske naloge je torej predstaviti poliamorijo kot posebno obliko partnerskih odnosov, opisati različne možnosti oblik odnosov, katere štejemo med poliamorne, idejo o poliamoriji postaviti v kontekst postmoderne časa in razmišljati o posledicah, katere bi prinesel vnos poliamornega koncepta na področje družine. Da bi se temu cilju čim bolj približala, sem svoje diplomsko delo razdelila v tri sklope, oziroma poglavja.

V prvem poglavju sem se posvetila predstavitvi osnovnih načel poliamorije, njenih začetkov in simbolov ter glavnih tipov poliamornih odnosov, primerjavi poliamorije s podobnimi in različnimi stili partnerskih odnosov in pravnemu statusu poliamornih zvez

v današnjem času. Na koncu prvega poglavja sem raziskala vprašanje problematičnosti ustaljenih oblik partnerskih odnosov (monogamije). Teza, ki sem jo zastavila v tem poglavju je, da v času, ko smo priča upadu ustaljenih oblik partnerskih odnosov (naraščanje števila razvez ter števila samskih oseb), poliamorija postaja primerna alternativna oblika partnerskih odnosov.

Drugo poglavje je namenjeno času v katerem živimo, poznomodernosti. Opisala sem glavne značilnosti poznomodernosti in predstavila različne družbene kontekste pojava poliamorije. Razložila sem postopno spreminjanje intimne sfere in seksualnosti, obrate v percepciji ljubezni, kateri so ključnega pomena za spremembe v partnerskih odnosih. Teza, ki sem jo preverila v zvezi s tem, se glasi: čas poznomodernosti zaradi svojih značilnosti predstavlja plodna tla za reorganizacijo partnerskih odnosov.

V tretjem delu diplomskega dela sem se osredotočila na področje družine in družinskih odnosov. Odkrivala sem, kako se je vloga družine skozi čas spreminjala in kako v današnjem času dobiva nove dimenzije. Spoznavala sem, s kakšnimi težavami se srečujejo poliamorni partnerji, ki imajo (ali želijo imeti) družine in s tem v povezavi postavila tudi naslednjo tezo: poliamorna partnerska razmerja, ki se razširjajo v poliamorne družinske skupnosti, lahko opravljajo osnovne funkcije družine, ter postavljajo pod vprašaj družbeno organizacijo moderne družine in binarnost starševstva. Glede na to, da je poliamorija relativno nov fenomen, je o njej precej malo znanega, sploh pa je o tej tematiki na voljo izjemno malo literature. Svoje diplomsko delo sem zato utemeljevala na literaturi in virih, ki so na razpolago (nekaj knjig, članki, internetni viri), potrebno pa je upoštevati, da so obravnavani viri pretežno ameriški in angleški (ker je poliamorija najbolj razširjena v ZDA in Veliki Britaniji).

V želji, da poliamorija ne bi izpadla kot fenomen živeč le v teoriji, pa sem izvedla tudi študijo primera. Opravila sem intervju z zakoncema, ki sta svojo zvezo definirala kot poliamorno.

Fenomen poliamorije je v Sloveniji empirično zelo težko raziskovati, saj so na tovrsten način »drugačne« partnerske ter družinske skupnosti še vedno stigmatizirane, poleg tega pa jih je precej malo. Zato omenjen intervju predstavlja le nekakšen dodatek k teoretičnemu delu.

2 KAJ JE POLIAMORIJA?

Kaj je ljubezen drugega kot razumevanje in radostenje v dejstvu, da še ena oseba živi, deluje in okuša življenje.

(Friedrich Nietzsche)

Kakšno je torej bistvo poliamorije? Kako se razlikuje od monogamnih partnerskih odnosov in kakšne so različne oblike partnerskih odnosov, ki jih uvrščamo med poliamorne? Kakšni so poliamorni simboli ter pravni status poliamornega partnerstva?

2.1 DEFINICIJA POLIAMORIJE

»Poliamorija je oblika nemonogamije osnovana na prepričanju o človeški sposobnosti deliti in množiti svojo ljubezen na odkrit in sporazumen način« (Anderlini-D'Onofrio v Ritchie in Barker 2006, 584).

Pojem je nov, relativno malo raziskan, ima pa veliko različnih definicij. Anapol (1997), z besedo poliamorija opisuje širok krog ljubezenskih stilov, ki izhajajo iz razumevanja, da ljubezen ne more biti vpeta v neka pravila in se ne odvija v strogo začrtani smeri. Ljubezen mora tako ostati odprta za širjenje in s svojo rastjo lahko vključuje poljubno število posameznikov. Anapolova je mnenja, da je bistvo poliamorije v človekovem prepričanju o prostem toku in razvijanju ljubezni brez pričakovanj in zahtev in ne v številu partnerjev vpletenih v nekem ljubezenskem odnosu (Anapol).

»Poliamorija opisuje obliko odnosa, v katerem je možno, tehtno in vredno vzdrževati (ponavadi dolgoročne) intimne in seksualne odnose z več partnerji istočasno« (Haritaworn in drugi 2006, 515).

Gre torej za različne oblike nemonogamnih partnerskih zvez, s skupnima komponentama odkritosti in soglasja med vpletenimi partnerji. V tem kontekstu je v poliamornih odnosih dovoljeno vse, z izjemo tistega, kar je osnovano na neiskrenosti,

prikrivanju, lažeh in prevarah. Bistvo je, da posameznik v poliamorni zvezi v določenem obdobju ljubi več kot eno osebo, načini »izkazovanja ljubezni« pa so lahko različni: seksualno, emocionalno, duhovno ali v katerikoli kombinaciji. Po nekaterih definicijah se med poliamoriste štejejo tudi posamezniki, ki se strinjajo z idejami poliamorije, čeprav niso vpleteni v več kot eno partnersko zvezo naenkrat, oziroma so celo samski (PolyamorousNYC).

Nekateri avtorji kot sopomenko poliamorije uporabljajo besedno zvezo »odgovorna nemonogamija«. Poudarjajo, da je bistvenega pomena, da se vsi partnerji vpleteni v takšno obliko zveze zavedajo konsenza o nemonogamični naravi odnosov in, da se seveda z njim tudi strinjajo. Kot bistvo poliamorije izpostavljajo odkritost in konsenz, oziroma soglasnost vpletenih (Lano in Parry v Klesse 2006, 571).

Drugi avtorji (Pallotta-Chiarolli, Anapol, Bloomquist) pa poliamorijo označijo kot »etični stil nemonogamije« in poudarjajo etični ideal soglasja v procesu dogovarjanja o odnosu in pri premagovanju ovir v trajajočem odnosu (Klesse 2006, 571). Kot pišeta Dossie Easton in Catherine A. Liszt v svoji knjigi *The Ethical Slut* (o kateri mnogi govorijo kot o »Bibliji poliamorije«), za etično obnašanje v odnosih ne potrebujemo veliko zapovedi in prepovedi. Zadostuje že, če dosledno upoštevamo načela iskrenosti, empatije, previdnosti, poštenosti, inteligence in spoštovanja (Easton in Liszt 1997, 24).

Razlog za to, da se izraz poliamorija uporablja kot nekakšna nadpomenka za mnogo različnih tipov partnerskih odnosov in da nam je zato na voljo tudi množica različnih definicij, je verjetno tudi v tem, da avtorji poskušajo razložiti načine, na katere posamezniki opisujejo svoje odnose, katere štejejo med poliamorne, ki pa so zelo različni. Poliamoristi svoje zveze tako opisujejo kot: ljubiti več kot eno osebo, ljubiti nekoga brez strahu, da bo to ogrozilo že obstoječo zvezo, ljubiti na iskren način, podprt z dobro komunikacijo med partnerji, svobodo brez obtoževanja drugih, možnost za avanture, kot tudi možnost za več kot le avanture, možnost za večjo predanost oziroma za načrtovanje družine, kot način samoidentifikacije in kot obliko vedenja, sistema prepričanj ali načina odnosa do življenja in sveta (Tristate Poly).

Po drugi strani pa Anthony Ravenscroft poudarja, da poliamorije ne moremo definirati kot življenjski stil, saj so posamezniki, ki sebe uvrščajo med poliamoriste različnih starosti, različnih ras, različno spolno usmerjeni, prihajajo iz različnih okolij, zagovarjajo različna verska in politična prepričanja, dosegli so različne stopnje izobrazbe in imajo različen ekonomski in socialni status. Izgledajo in delujejo torej na podobne načine kot monogamni ali promiskuitetni ljudje. Kontradiktorno temu, pa

kasneje zagovarja tezo, da je tipičen posameznik, ki zagovarja poliamorne ideje, prebivalec ZDA, kavkazijske rase, visoko izobražen pripadnik srednjega razreda (Ravenscroft v Noel 2006, 613).

Zaradi precejšnje zmede ob poplavi različnih definicij, se je izraz poliamorija zapisal v Oxfordski slovar angleškega jezika (Oxford English Dictionary) šele septembra 2006, po kar sedmih letih pogajanj glede uvrstitve v slovar in zapisa definicije. Končni pomen poliamorije v slovarju se glasi: »imeti istočasne tesne čustvene odnose z dvema ali več osebami, alternativa monogamiji, posebno kar se tiče vprašanj v povezavi s seksualno zvestobo; pogosto vključevanje v mnogovrstne seksualne odnose z zavedanjem in odobravanjem vseh vpletenih« (Polyamorous Percolations).

2.2 ZAČETKI IN SIMBOLI POLIAMORIJE

Poliamorija, oziroma v angleščini, *polyamory*, je sestavljena beseda iz grške besede poly (mnogo, oziroma veliko) in latinske besede amor (ljubezen). Tako se izraz dobesedno prevaja v »mnogo ljubezni« ali v »več kot ena ljubezen« (Klesse 2006, 568). Termin poliamorija je bil uradno prvič predlagan s strani neopoganske verske skupine, Church of All Worlds in njenih ustanoviteljev, zakonskega para Ravenheart, v poznih 80. letih dvajsetega stoletja. Skupino iz Kalifornije (ustanovljeno leta 1961) je navdahnila znanstveno fantastična novela Roberta A. Heinleina, Tujec v tuji deželi (katera je osnovana na ideji poliamorije), njihovo osnovno načelo verovanja je odsotnost verovanja, edini greh pa hinavščina. Gre za skupino parov, ki živijo skupaj na poliamoričen način. Termin poliamorije so predlagali v želji, da bi nadomestil izraz »odgovorna nemonogamija«, ki se jim je zdel sporen. Ostala dva predloga sta bila še »omniamory« in »polyphilia«, končno pa se jim je ime »polyamory« zdelo najprimernejše (Anapol 1997, 5).

Poleg Heileinovega prispevka k poliamoriji, je s svojim delom k njenim začetkom pomembno prispeval tudi Robert Rimmer. Leta 1962 je izdal knjigo The Harrad Experiment, po kateri so kasneje posneli tudi film. Tudi njegova knjiga je osnovana na ideji svobodne ljubezni in je spodbudila mnoge avtorje k razmišljanju in pisanju o idejah sorodnih poliamoriji, kot jo poznamo danes. Delo zakoncev Rustuma in Delle

Roy, *Honest Sex* leta 1967, ki je soočila svobodno seksualnost s krščanskimi moralnimi in etičnimi zakoni, je vodila k poteku številnih konferenc (Kirkridge Sexuality Conferences), ki so pomembno prispevale k ustanovitvi skupnosti Sandstone. Skupnost sta v zgodnjih sedemdesetih v Los Angelesu ustanovila John in Barbara Williamson, znotraj nje pa so delovali številni strokovnjaki s področja medosebnih in partnerskih odnosov, kateri so razvijali koncepte osnovane na idejah nemonogamnosti in spodbujali ustanavljanje sorodnih skupin (Anapol 1997, 96-98).

Še bolj aktivno se je koncept poliamorije razvijal po letu 1990, ko Morning Glory Ravenheart v časopisu skupine Church of All Worlds izda članek »A Bouquet of lovers«, v katerem opiše osnove in načela poliamorije. S precej jasno definiranim pojmom in vse večjo uporabo interneta, se podobno misleči posamezniki lažje spoznavajo in oblikujejo skupine neodvisno od primarne skupine »The Ravenhearts«. Maja 1992, Jennifer Wesp oblikuje spletno obveščevalno skupino »alt.polyamory«, dve leti kasneje pa začne izhajati prva poliamorična četrtletna revija »Loving More«. Revija (z istoimensko spletno stranjo) služi kot baza poliamoričnega gibanja in kot organizator dveh letnih konferenc, na katerih potekajo delavnice v zvezi s tematiko poliamorije. Največjemu razmahu poliamorije pa je vsekakor botrovala širitev interneta. Leta 1995 je po Googlovi raziskavi pod pojmom »polyamory« na voljo 177.000 zadetkov, že leto kasneje pa kar 1,460.000 zadetkov (Ve Ard 2005).

Število internetnih strani, ki predstavljajo ideje poliamorije, se hitro množi, prav tako število člankov, knjig in priročnikov, internetnih klepetalnic, e-mail seznamov registriranih poliamoristov, strani za diskusije, osebnih spletnih strani (blogov), podpornih skupin in »ženitnih posredovalnic« za posameznike, živeče po načelih poliamorije (najbolj znana je PolyMatchmaker). Prav tako je vedno večje število organizacij, ki služijo v podporo in pomoč poliamoristom (Institute for 21st Century Relationships, Poly Living, World Polyamory Association...), spisek psihoterapevtov, ki se posvečajo svetovanju poliamoristom, je vse daljši. V ZDA imajo danes poliamorne skupnosti svoje prostore v vseh večjih mestih, posamezne skupine se trudijo za zaščito, oziroma pridobitev pravno - formalnih statusov poliamornih zvez (Ve Ard 2005).

Pri samoopredelitvi posameznikov in njihovem poistovetenju z neko idejo, zavzemajo posebno mesto tudi simboli. Tudi ideja poliamorije ni izjema, poliamoristi imajo za identifikacijo z idejo na voljo veliko simbolov, med njimi pa so trije najpomembnejši:

- **zastava poliamorije**

Zastava je bila zamisel Jima Evansa, poimenovali so jo Poly Pride Flag. Je štiribarvna, od zgoraj navzdol si sledijo modra, rdeča in črna črta, v sredini pa je z zlato barvo narisani grški simbol »pi«, kot prva črka besede »polyamory«. Modra barva simbolizira odprtost in odkritost med partnerji vpletenimi v poliamorno razmerje, rdeča barva predstavlja ljubezen in strast, črna pa solidarnost do tistih, ki morajo, kljub odkritosti do ostalih partnerjev, svojo poliamorno zvezo zaradi socialnih pritiskov skrivati pred ostalim svetom. Zlata črka »pi« simbolizira vrednost čustvene navezanosti, prijateljstva in romantične note, vrednot, ki so v nasprotju z »le« seksualnim razmerjem. V barvah zastave in z njenim simbolom je v splošni uporabi tudi trak, ki se zloži v pentljo, katero uporabljajo pri kampanjah za ozaveščanje o ideji in sprejemanje ideje poliamorije (Jim Evans' Poly Pride Flag).

- **simbol neskončne ljubezni**

Simbol je osnoval Brian Crabbtree, predstavlja pa rdeče srce, prečno prepleteno z modrim simbolom za neskončnost, ki ne predstavlja neskončnega števila partnerjev, temveč neskončno ljubezen (Liberated Christians).

- **papiga**

Pisano papigo si je kot simbol poliamorije zamislil Ray Dillinger, leta 1997. Simbol poliamorije naj bi bila predvsem za to, ker je ime »Polly« običajno za to vrsto ptic, pa tudi zaradi ironičnega nasprotja s siceršnjo splošno znano »monogamijo papig« (A list of Poly Symbols).

2.3 POLIAMORIJA V PRIMERJAVI Z OSTALIMI OBLIKAMI PARTNERSTVA

Poliamorija je torej svojevrstna oblika partnerskih odnosov, z vrednotami in idejami, ki se razlikujejo od ostalih tipov medosebnih odnosov. Kljub temu jo dostikrat primerjajo, zamenjujejo, ali poskušajo uvrstiti med imensko ali idejno podobne stile medosebnih in

partnerskih odnosov. Zakaj je to zmotno in v čem so večje razlike in nekatere podobnosti z drugimi načini oblikovanja partnerstva?

2.3.1 POLIAMORIJA V NASPROTJU Z MONOGAMIJO

V Oxfordskem slovarju angleškega jezika je monogamija razložena kot »navada poročiti se enkrat v življenju, oziroma ne poročiti se ponovno po smrti partnerja« (nasprotje je digamija ali ponovna ženitev); kot »običaj oziroma pravilo o poroki z največ enim partnerjem v določenem obdobju« (v nasprotju z bigamijo in poligamijo); kot »v današnjem času in v razširjenem smislu: navada ohranjanja zvestobe osebi, s katero si v seksualnem razmerju« (tu bi lahko izpostavili nasprotje s poliamorijo); oziroma kot »navada živali, posebno nekaterih vrst ptic in primatov, živeti v paru, oziroma imeti le enega partnerja« (Oxford English Dictionary).

Monogamija se deli na monoginijo ali enoženstvo (zakonska zveza moža z eno ženo) in monandrijo ali enomoštvo (zakonska zveza z enim možem) (Oxford English Dictionary).

Še pomembnejša delitev za primerjavo monogamije s poliamorijo, pa je delitev na tradicionalno in serijsko monogamijo. V nasprotju s tradicionalno monogamijo, kjer velja pravilo »eno življenje, en partner«, se je v »moderni«, serijski različici uveljavil običaj zaporednih dolgoročnih emocionalnih in seksualnih partnerskih zvez. Čeprav se na prvi pogled zdi, da je »moderna« različica monogamije bližja konceptu poliamorije kot tradicionalna monogamija, se mnogi poliamoristi s tem ne strinjajo. Zagovarjajo idejo, da je ideja poliamorija enako »zdrava« (upoštevajoč moralo in etičnost, dobro komunikacijo in medsebojno podporo) kot ideja tradicionalne monogamije in v mnogih primerih bolj kot ideja serijske monogamije (Smith in Serovich 2008).

Glavna razlika med monogamijo in poliamorijo je, če malce posplošimo, v tem, da monogamija pomeni eno partnerstvo v določenem obdobju, poliamorija pa več partnerstev v enem obdobju. Ne glede na to razliko pa ne moremo mimo dejstva, da so tako monogamiji, kot tudi poliamoriji skupne osnovne vrednote in načela, ki naj bi postavljale temelje uspešnega partnerstva. Iskrenost, medsebojna podpora, skupno sprejemanje odločitev, predanost, spoštovanje, odgovornost, povezanost, zanesljivost so ideali, ki jih najdemo zapisane tako v vseh priročnikih o srečnem monogamnem partnerstvu, kot tudi v knjigah in člankih o osnovnih vrednotah v poliamornih zvezah in

partnerstvih. Tako pri monogamiji, kot tudi pri poliamoriji so kot cilj zastavljeni dolgoročni odnosi (v nasprotju s svinganjem ali priložnostnim seksom), tako pri današnji serijski monogamiji, kot tudi pri poliamoriji pa možnost prekinitve trajajočega odnosa ni izključena oziroma problematična.

Poliamoristi se ne strinjajo z domnevami zahodne »monogamno centristične« kulture (torej osredotočene na monogamijo, za katero verjamejo, da je edini moralni in naravni seksualni vzorec, oziroma »prava« in najvišja oblika partnerskega odnosa) o tem, da je edini namen in končni cilj partnerskih odnosov (tudi seksualnih), doživljenjsko partnerstvo (ali zakon). Zagovarjajo tezo, da so tudi krajša razmerja lahko enako pomembna ali izpopolnjujoča kot tista, ki trajajo vse življenje. Trajanja partnerske zveze torej ne upoštevajo kot kriterija uspeha ali neuspeha zveze (Easton in Liszt 1997, 23).

Anapolova razlaga serijsko monogamijo (za katero pravi, da sploh ni monogamija) kot prevladujoč tip partnerskih odnosov z domnevo, da je večina ljudi v resnici poliamornih, vendar zaradi socialnih in ekonomskih razlogov tega ne priznajo. Serijska monogamija jim tako omogoča poliamoren način delovanja v partnerskih odnosih pod pretvezo monogamije, krog »poroka – razveza – ponovna poroka« izberejo kot najboljšo rešitev (Anapol 1997, 4).

»Monogamija vztraja kot ideal, tudi ko ni upoštevana, preprosto zato, ker ni druge močno uveljavljene oblike partnerskih odnosov, ki bi jo lahko nadomestila« (Whitehurst v Pickett 1987b, 297).

2.3.2 POLIAMORIJA IN POLIGAMIJA

Poligamijo bi lahko postavili kot čisto nasprotje monogamiji, saj je definirana kot: »običaj ali navada imeti več kot enega zakonskega partnerja istočasno«. Deli se na poliginijo, v primeru katere je moški poročen z več kot eno žensko istočasno, poliandrijo, v katerem je ženska tista, ki je poročena z dvema ali več moškimi in na poligiandrijo, pod katero se uvrščajo skupinski zakoni, torej vsaj dve ženski in vsaj dva moška (Oxford English Dictionary).

Poligamija in poliamorija sta izraza, ki sta si precej blizu zvočno, veliko ljudi pa ju zamenjuje, oziroma enači tudi njun pomen, kar je zmotno. Najpomembnejša razlika med pojmom je (posplošeno) v tem, da gre v okviru poligamije za več zakonskih

partnerjev, v okviru poliamorije pa za več izvenzakonskih partnerjev. Blizu poliamoriji bi lahko uvrstili le neformalno poligamijo, katera vključuje zakonsko zvezo in izvenzakonsko razmerje vsaj enega partnerja (Multi-Bonding: Polygamy, Polygyny, Polyamory).

Poligamija je osnovana na tradiciji in religiji, poliamorija pa je relativno nov, kulturno pogojen pojav. Medtem, ko se poligamistom v okviru religije obljublja »nebesa po smrti«, v kolikor bodo imeli določeno število žena, je poliamorija omejena od verskih dogem, njeno prakticiranje pa prepuščeno individualnim odločitvam. Naslednja razlika je v spolni dominantnosti oziroma enakovrednosti spolov. Poligamijo zaznamuje dominantnost moškega nad žensko, enačenje poligamije s poliginijo je veljalo do nedavnega. Ženskam v poligamnih zvezah je običajno zapovedana stroga monogamija, moški sprejemajo tudi večino odločitev. V nasprotju s tem je vstop v poliamorno zvezo prepuščen svobodni odločitvi vsakega posameznika in ni pogojen z verskimi merili ali s pričakovanji glede vloge spolov. Ženska v poliamorni zvezi si prosto izbira svoje partnerje in ima nemalokrat tudi dominantno vlogo (Serolynne 2004a).

Zdi se, da podobnost pojmov in posledično njuna primerjava, povzroča ideji poliamorije precej več škode kot koristi. Poligamija zaradi dominantnosti moškega nad žensko nosi negativen predznak, povezujejo jo z zatiranjem žensk in verskim fundamentalizmom. Znano je, da poliamoristi, ki sklenejo zakonske zveze z več kot enim partnerjem, svoje partnerske zveze nočejo imenovati kot poligamno, temveč vztrajajo pri izrazu poliamorna zveza (Serolynne 2004a).

2.3.3 POLIAMORIJA IN SWINGERSTVO

Swingerstvo je v Oxfordskem slovarju angleškega jezika definirano kot: »vdajanje v seksualno promiskuiteto, sodelovanje pri skupinskem seksu ali pri menjavi spolnih partnerjev« (Oxford English Dictionary).

V minulih desetletjih se je izraz »swingerstvo« ali »menjava žena« uporabljal za vrsto nemonogamnih heteroseksualnih odnosov. Z izrazom je definirana paleta nemonogamnih razmerij, od dalj trajajočih seksualnih razmerij dveh ali več parov, do občasnih srečanj dveh ali več parov v določenih klubih. Odnosi med pari so, kar zadeva moških, večinoma heteroseksualni, kar se tiče žensk pa večinoma biseksualni. Za večino

heteroseksualnih žensk je swingerstvo tudi prva biseksualna izkušnja (Easton in Liszt 1997, 53-54).

Če pogledamo površno, se poliamorija in swingerstvo lahko zdita podobna, vendar pa med njima obstajajo številne razlike. Medtem, ko gre pri poliamoriji za poudarek na ljubezni, predanosti in intimnosti, gre pri swingerstvu v večini primerov za »rekreacijski seks«. Kasneje swingerji lahko postanejo tudi prijatelji in stkejo dolgotrajne vezi, vendar se to zgodi šele po spolnem kontaktu, pri poliamoriji pa je navadno obratno. Pri swingerstvu partnerji drug drugemu velikokrat postavijo pravilo o čustveni nenavezanosti do ostalih partnerjev, pri poliamoriji takšnih pravil ni. Swingerstvo bi lahko razložili kot nekakšno monogamijo s primesmi nemonogamnih seksualnih izkušenj (Anapol 1997, 10).

Swingerstvo se od poliamorije razlikuje tudi v stopnji komercializiranosti. Swingerstvo je oglaševano, swinger klubi ustanove s članstvom, potovalne agencije ponujajo počitnice za pare željne takšnih avantur, revije s tovrstno vsebino niso več redkost. Medtem ko gre pri poliamoriji za diskusije in alternativni življenjski stil, gre pri swingerstvu bolj za zabavo v seksi spodnjem perilu in spolne pripomočke (Anapol 1997, 10).

Glavne razlike med swingerstvom in poliamorijo bi torej lahko strnili v tri nasprotja: seks v nasprotju z dolgotrajnimi odnosi, monogamija kot osnova v nasprotju z nemonogamijo (swingerstvo je osnovano na paru, poliamorija pa na posamezniku) in diskretnost v nasprotju z odkritostjo (swingerstvo je bolj vikend zabava, o kateri javno spregovorijo le malokrat, pri poliamoriji pa so posamezniki povezani v vsakodnevnem življenju in imajo željo, da bi okolica vedela za njihov način življenja) (Serolynne 2004b).

Kakorkoli že, poliamorija in swingerstvo sta tudi medsebojno povezana in se občasno tudi prekrivata. Marsikateri par se najprej začne zanimati za swingerske zabave, se nato spoprijatelji s parom in nadaljuje odnos v poliamorno smer. Lahko je tudi obratno; poliamorna zveza se lahko sčasoma ohladi in se partnerji srečujejo le občasno, s skupnim interesom rekreativnega seksa (Anapol 1997, 10).

2.3.4 POLIAMORIJA V NASPROTJU Z NEZVESTOBO IN PROMISKUITETO

Odnos med poliamorijo in nezvestobo bi lahko obravnavali tudi v poglavju o primerjavi med poliamorijo in monogamijo, vendar bi se verjetno vsi strinjali, da nezvestobe ne bi smeli vključevati med komponente monogamnih odnosov.

Tudi nezvestoba in promiskuiteta sta dva različna pojma. Medtem ko se nezvestoba nanaša na odnos med partnerjema, se promiskuiteta nanaša na individualno izbiro življenjskega sloga, na »pogosto, priložnostno menjanje seksualnih partnerjev« (Oxford English Dictionary).

Dr. Anapol zagovarja prepričanje, da je nezvestoba, oziroma želja po večji seksualni svobodi eden od glavnih vzrokov velikega števila prekinitvev zakonskih zvez, katere prinesejo številne neprijetnosti ne le za oba partnerja, temveč tudi za otroke in ostale sorodnike. Dodaja, da bi bilo, glede na želje po seksualni svobodi in glede na to, da monogamija očitno ni možna in pričakovana, ustrezno najti ustreznejše oblike partnerskih zvez, na primer poliamorijo (Anapol 1997, 4).

Po raziskavi o nezvestobi, avtorjev Treasa in Giesena (2000), je nezvestoba v partnerskem razmerju povezana z osnovnimi vrednotami partnerjev, obsegom priložnosti za morebitno nezvestobo in s samo kvaliteto partnerskega odnosa. Nezvestobo bi bilo bolj verjetno pričakovati pri posameznikih, katerih vrednote povezane z zvestobo so bolj permissivne narave, kateri imajo večje potrebe in želje po druženju, šibkejše vezi v odnosu do partnerja, ki so manj zadovoljni z obstoječim partnerskim odnosom in ki imajo več priložnosti za občasne »skoke čez plot« (Keener 2004, 13).

Nezvestoba in poliamorija sta si nasprotni na področju iskrenosti. Medtem, ko se pod pojmom nezvestobe, pred partnerjem ostale zveze (seksualne ali emocionalne) skrivajo, se v poliamoričnem konceptu o njih glasno govori. Promiskuiteta kot način razmišljanja in delovanja posameznika se tudi ne prekriva s pojmom poliamorije – medtem ko gre pri promiskuitetnem vedenju največkrat za seksualne odnose in kratke avanture, gre pri poliamoriji največkrat za dolgoročne odnose, ki vključujejo obojestranske emocije.

Zdi se, da sodobni monogamni odnosi ponujajo preprosto izbiro: zvestobo (ki je vrednotena pozitivno) in nezvestobo (ki je seveda vrednotena negativno). Poliamorija je

distanciranje od takšne polarizirane izbire in v zameno ponuja neskončno vrsto izbir, ki niso vrednotene negativno.

2.4 ŠIROKA PALETA POLIAMORNIH ODNOSOV

Glede na to, da za poliamorijo ni značilno postavljanje mej in opredeljevanje različic odnosov, splošna klasifikacija poliamornih odnosov ne obstaja, meje med različnimi tipi pa so zabrisane in predvsem gibljive.

Večina avtorjev pa različne tipe poliamornih odnosov vseeno razvršča na parametru bolj monogamno – manj monogamno, čeprav ga vedno ne poimenujejo tako.

Anapol razdeli partnerske odnose na staro- in novo-paradigmatske. Stara paradigma vključuje odnose, ki jih je lažje primerjati s klasičnimi monogamnimi odnosi, v katerih je vključeno določeno število posameznikov, ki s skupno postavljenimi pravili, delujejo kot zaključena enota (primerljivo z družino). Odnosi nove paradigme pa (tako monogamni, kot tudi poliamorni) postavljajo v ospredje individualno avtonomijo, partnerski odnos služi psihološkemu in spiritualnemu razvoju partnerjev (Anapol 1997, 6-7).

Glede na trdnost vezi med partnerji, se poliamorni partnerji delijo na primarne, sekundarne in terciarne. Primarni partnerji so tisti, s katerimi se preživlja največ časa, s katerimi je zgrajena predana, dolgo trajajoča zveza, podobna zakonu. Delijo si tudi gospodinjstvo, finance, skupaj sprejemajo odločitve in skupaj vzgajajo otroke. Za sekundarne partnerje štejejo tisti, s katerimi je sicer zgrajen dalj časa trajajoč ljubezenski in/ali seksualni odnos, vendar pa običajno ni delitve gospodinjstva, financ ipd. Vezi so bolj prijateljske kot pa družinske. Terciarni partnerji pa so tisti, s katerimi se preživlja manj časa in kateri ne štejejo kot pomembnejši del življenja (lahko krajše avanture, lahko pa tudi oddaljeno živeči partnerji) (Anapol 1997, 7-8).

Poliamorija vključuje tudi odnose, ki na prvi pogled izgledajo vse prej kot to. Tako štejejo med poliamorne tudi samske osebe, ki se strinjajo z idejo poliamorije (tudi takšni, ki v nekem obdobju živijo »celibatno«), pari, ki živijo v monogamni (oziroma serijsko monogamni) zvezi, vendar ne izključujejo možnosti, da bi se ta v prihodnosti

preoblikovala v poliamorno, ali prijatelji, katere veže odnos zgolj seksualne narave (Easton in Liszt 1997, 72-82).

V množici različnih vrst in kombinacij odnosov, pa jih lahko opišemo nekaj s specifičnimi karakteristikami (Anapol 1997, 6-9):

- odprta zveza ali odprt zakon

V takšnem odnosu je poudarek na paru, oziroma na primarnem partnerstvu (imenujejo ga tudi poliamorija s primarnim in sekundarnim partnerjem, oziroma sekundarnimi partnerji). Takšna oblika odnosa je med poliamoristi najbolj pogosta, bistvo zveze pa je, da sta partnerja dogovorjena o tem, da lahko vsak izmed njiju navezuje čustvene in/ali seksualne stike z drugimi. Primarnemu odnosu partnerja posvečata največ pozornosti, ostale partnerje pa lahko urejata hierarhično (sekundarni, terciarni...), ali pa tudi ne, odnosi z njimi so lahko dolgotrajni (lahko trajajo tudi celo življenje), ali kratkotrajni, sekundarni partnerji so lahko primarnemu paru skupni, ali pa ima vsak svoje, vse je torej odvisno od dogovora med primarnima partnerjema.

- intimna mreža

Odnos, v katerem obstaja več dalj trajajočih sekundarnih partnerstev. Občasno se zgodi, da sekundarni partnerji spletejo čustvene in/ali seksualne vezi z vsemi ostalimi vključenimi partnerji, včasih samo z nekaj izmed njih. Partnerji v takšni intimni mreži so lahko samski, pari ali oboje, odvisno od skupnega konsenza.

- skupinski zakon

Je oblika odnosa, ki vključuje najmanj tri (navzgor ni omejitve) partnerje, ki živijo v dolgotrajnem, predanem, primarnem odnosu. Skupinski zakon je lahko odprt ali zaprt za ostale (sekundarne ali terciarne) seksualne partnerje.

- polizvestoba (polyfidelity)

V takšni obliki odnosa se trije ali več partnerjev dogovorijo o čustveni in seksualni zvestobi znotraj njihovega kroga (družine). Novi partnerji lahko v ta krog vstopijo le s konsenzom vseh in se morajo strinjati z dogovorom o medsebojni zvestobi. Takšni dogovori zagotavljajo visoko stopnjo emocionalne predanosti, bolj razširjeni pa so postali tudi zaradi strahu pred spolno prenosljivimi boleznimi.

- triade

So druga najpogostejša oblika poliamornih odnosov. Gre za tri partnerje, ki so v medsebojnem emocionalnem in seksualnem odnosu ter si neredko delijo tudi dom in gospodinjstvo. Vsi trije so lahko v primarnem ali sekundarnem odnosu, neredko pa gre za par v primarnem odnosu, kateremu se pridruži sekundarni partner. Triadni odnos je lahko odprte ali zaprte narave, heteroseksualne ali homoseksualne spolne orientacije (kot tudi vsi ostali zgoraj opisani odnosi), največkrat pa tak odnos vključuje dva biseksualna partnerja istega spola in enega heteroseksualnega partnerja nasprotnega spola. Podobna triadam je tudi vrsta odnosa imenovana četverkotnik, ki ima enake značilnosti, razlika je le v tem, da so v zvezo vključeni štirje partnerji. Triado ponazarjajo s črko V (vsak kot ponazarja enega partnerja), četverkotnik pa s črko N. Poleg teh najpogostejših vrst odnosov, pa poliamorija priznava tudi druge, kot so: razširjene poliamorne družine, intimna prijateljstva in vseobsegajoča razmerja (Anapol 1997, 6).

2.5 PRAVNI STATUS POLIAMORNIH ZVEZ

V ZDA, kjer je poliamorija tudi najbolj razširjena, desno orientirane krščanske in konservativne stranke ostro nasprotujejo legalizaciji poroke istospolnih partnerjev tudi zaradi strahu, da bi tovrstno dovoljenje nekoč pripeljalo tudi k legalizaciji poligamije in poliamornih zvez. Leta 2006 je bil izglasovan »Marriage Protection Amandment«, ki prepoveduje poroke istospolnih partnerjev in s tem ohranja zakon kot zvezo enega moškega in ene ženske, kot edino dovoljeno obliko zakona. V nekaterih državah je v določenih pogojih prepovedana tudi registracija partnerstva istospolnih partnerjev. Razloge za to bi lahko poiskali v splošnem odnosu do homoseksualnosti; leta 1990 se je kar 76,3% prebivalcev ZDA do homoseksualnosti opredelilo kot do »napačne, v vsakem primeru«, leta 2004 je takšnih še vedno 57,5%, 37% prebivalstva pa trdi, da se homoseksualnim partnerjem ne bi smelo podeliti legalnega statusa. K počasnemu napredovanju na tem področju pripomore tudi dejstvo, da sta lobija poligamistov in poliamoristov precej majhna in šibka (Ashbee 2007).

Kljub vsemu je bilo narejenih kar dosti poskusov, da bi se na področju legalizacije homoseksualnih ali nemonogamnih zvez kaj spremenilo. Leta 2002 sta v ZDA in Kanadi izšli poročili *Principles of the Law of the Family Dissolution* (izda ga prestižni ameriški pravni inštitut) in *Beyond Conjuality: Recognizing and Supporting Close Personal Adult Relationships* (izdan s strani kanadske pravne komisije). Vsebina poročil se osredotoča na novo razmišljanje o pomenu partnerske zveze, oziroma zakona (tradicionalni zakon vidijo kot eno od možnosti in ne kot edino), na razliko med biološkim in funkcionalnim starševstvom ter predlaga enak legalni status homoseksualnih partnerjev (Cere 2005).

Korenine poskusov spremeniti obstoječi pravni red na področju partnerstva in enakih možnosti za istospolne partnerje pa segajo tudi v leto 1980, ko skupina akademikov na področju partnerskih odnosov predstavi novo paradigmo, teorijo bližnjih odnosov (*close relationship theory*). O idejah gibanja je pisal tudi Anthony Giddens, poudarjal je premik od »kulture zakonske zveze« h »kulturi samega odnosa« (zakonsko zvezo enači z vsemi ostalimi dalj trajajočimi odnosi, ne glede na spolno usmerjenost ali stopnjo monogamnosti). Ideje prenesene v prakso pa niso prinesle želenih rezultatov; v Quebecu ali na Švedskem, kjer so kar se da dosledno izpolnjevali pravila »enačenja vseh odnosov«, so zabeležili precejšen padec števila sklenjenih zakonskih zvez, precejšnje število samskih in znižano število rojstev. Zakon o legalizaciji istospolnih partnerstev, ki bi lahko vodil do ureditve legalnega statusa poliamornih zvez, tako ostaja del politične agende (Cere 2005).

Legalni status poliamornih zvez je torej jasen: zakonska zveza ni dovoljena (poligamija je prepovedana v vseh državah ZDA) in partnerji niso deležni pravne zaščite (zdravstveno zavarovanje, starševske pravice...). Zakonsko zvezo lahko sklene le en par v poliamorni skupnosti, ostalim partnerjem se priznava status »sostanovalcev«, imeti več partnerjev pa je sicer dovoljeno. V večini držav je za istospolne partnerje, oziroma poliamorne zveze, vzpostavljen sistem registracije partnerjev (Velika Britanija, Nizozemska), vendar pa registracija ni obravnavana podobno kot partnerska zveza, več skupnega ima s sostanovalskimi pogodbami (Global Oneness).

Prihodnost legalnega statusa poliamornih zvez je torej precej vprašljiva in verjetno tesno povezana s predhodno legalizacijo istospolnih zakonskih partnerstev.

2.6 PROBLEMATIČNOST USTALJENIH OBLIK PARTNERSKIH ODNOSOV

Je monogamija, oziroma njena sodobna različica, serijska monogamija, še vedno najbolj primerna oblika partnerskih odnosov v današnjem času? Postajajo ustaljene oblike partnerskih odnosov tako problematične, da bi potrebovale spremembo oziroma zamenjavo? Bi bilo zamenjavo smiselno iskati v sklopu nemonogamnih oblik odnosov? Na takšna in podobna vprašanja je precej težko najti trdne odgovore, lahko pa razmišljamo v smeri smiselnosti oziroma o problematičnosti monogamije in ustreznosti ostalih oblik partnerskih odnosov.

Prvi problem pri vprašanju monogamije je težava z njeno definicijo. Različni avtorji njeno bistvo namreč razlagajo na precej različne načine (Loue 2006): kot običaj oziroma pravilo o poroki z največ enim partnerjem v določenem obdobju, v nasprotju s poligamijo (Oxford English Dictionary), kot spolne interakcije z največ eno osebo v določenem obdobju (Overall), kot posebno obliko partnerskega odnosa karakterizirano z emocionalnimi ali ekonomskimi faktorji (Robinson), ali celo kot obliko zakonske zveze, ki je v skladu z značilnostmi kapitalistične družbe in ustvarja kompromis med osebno avtonomijo ter medosebno varnostjo (Smith in Smith).

Zaradi nejasnosti glede definicije, nekateri avtorji monogamijo razdelijo na seksualno in socialno (skupno življenje, delitev stroškov, vzgoja otrok) in zagovarjajo tezo, da so seksualne želje po več partnerjih v določenem obdobju naravne in da je tako nenaravna edino ideja monogamije (Barash in Lipton v Loue 2006).

Drugi avtorji trdijo, da monogamija sploh ne obstaja, je le še iluzija. Oblika, katero (zmotno) uvrščamo med monogamne in, ki v današnjem času prevladuje, torej serijska monogamija, v svoji osnovi ni monogamija, temveč poliginija oziroma poliandrija (Borgerhoff Mulder 2009).

Zmeda glede definicije v precejšnji meri vpliva tudi na velika nihanja v rezultatih raziskav o odstotkih prebivalstva, ki same sebe označuje kot monogamne. Tako se je v raziskavi o seksualnih navadah v ZDA, Edvarda O. Laumanna, iz leta 1994 (po National Health and Social Life Survey) večina prebivalcev ZDA označila za monogamne (tudi v državah, kjer je poligamija razširjena, je le deset do petindvajset odstotkov moških imelo več kot eno ženo). V drugi raziskavi pa so se rezultati bistveno razlikovali:

sedeminsedemdeset odstotkov je prakticiralo kakšno od oblik poliginije, le sedemnajst odstotkov je svoj življenjski stil opredelilo kot monogamen (Murdock v Loue 2006). Rezultati so verjetno posledica zmede glede definicije in tega, da serijsko monogamijo nekateri ne priznavajo kot eno od oblik monogamije.

Zaradi težav z definicijo monogamije, nastajajo težave tudi pri opredelitvi njenega nasprotja. Tako se kar nekaj avtorjev strinja, da nasprotja monogamiji ne gre iskati v poligamiji (med njima je preveč razlik in specifičnosti v okviru legalnega in religioznega), niti v terminu nemonogamija, saj obstaja precejšnja nevarnost, da se ta enači z nezvestobo, prevaro, izvenzakonskimi razmerji, svinganjem ali promiskuiteto, torej s pojmi s precejšnjo negativno konotacijo (Loue 2006).

Biologi, antropologi, razvojni sociologi in psihologi imajo različna mnenja tudi o biološki pogojenosti monogamnega partnerskega sloga. Darwinisti in ostale teorije adaptacije zagovarjajo tezo, da monogamija ni naravna in glede na proučevanja vedenja človeka in živali nima neke biološke podlage (Emens 2003, 14).

Biološke raziskave kažejo, da monogamen odnos pri živalih poveča stopnjo preživetja in omogoča boljši razvoj potomstva, vendar pa Fisher ugotavlja, da je pri ljudeh monogamna povezanost za otroka potrebna oziroma priporočljiva le v njegovem zgodnjem otroštvu. Tako naj ljudje ne bi bili biološko naravnani v smislu klasične monogamije, temveč le v smislu serijske monogamije ter imajo biološko potrebo po več zaporednih partnerskih odnosih (Fisher v Loue 2006).

Kljub razširjenemu prepričanju, da smo ljudje v osnovi monogamni, mnogi avtorji opozarjajo na velik razkorak med teorijo in realnostjo. Visok odstotek ločitev, ki skoraj po vsem svetu narašča iz leta v leto (po raziskavah naj bi se ločilo kar štirideset odstotkov poročenih državljanov ZDA, od tega se jih sedemdeset odstotkov poroči ponovno), kaže na hitro izginjanje klasične monogamije in, tudi če se ne strinjamo z opredelitvijo serijske monogamije kot ene od podzvrsti poligamije, ne moremo oporekati dejstvu, da vera v romantično ljubezen in simbolnost »sorodnih duš« izgubljata svoj pomen (Emens 2003, 17).

Mnoga dejstva pa izpodkopavajo tudi udejanjanje serijske monogamije v vsakodnevem življenju. Po raziskavah sodeč je prepričanje, da imajo posamezniki, ki svoje partnerske zveze označujejo kot monogamne, le enega spolnega partnerja v določenem obdobju, precej zmotno. Laumannova raziskava v ZDA (po National Health and Social Life Survey) kaže, da ima dvajset odstotkov poročenih žensk in petintrideset odstotkov poročenih moških izvenzakonska spolna razmerja (katera svojemu partnerju

prikrivajo). Dr. Judith Mackey, višja svetovalka v Svetovni zdravstveni organizaciji trdi, da so podatki iz ZDA skladni s podatki o odstotku prešuštvovanja v ostalih večjih zahodnih državah. Tako naj bi med populacijo 16 do 45 let izvenzakonska spolna razmerja imelo štirideset odstotkov Nemcev, dvainštirideset odstotkov Britancev, šestintrideset odstotkov Francozov, dvaindvajset odstotkov Špancev in štirideset odstotkov prebivalstva Mehike. Pričakovano je, da so ti odstotki višji, saj določen odstotek prebivalstva v anketah verjetno ni odgovoril iskreno (Emens 2003, 18).

Anapol (1997), zagovarja tezo, da je vprašanje monogamije ali promiskuitetnosti bolj določena točka na kontinuumu, kot pa razdelitev v smislu »smo eno ali drugo«. Večina ljudi naj bi bila po njenem mnenju nekje na sredini, v tranziciji (skoraj nihče nima enega monogamnega razmerja vse življenje in skoraj vsak ima vsaj eno monogamno razmerje v določenem obdobju). Pravi, da je serijska monogamija korak bližje temu, kar v resnici smo (poliamorni), potrebno pa se je zavedati, da krog »poroka – ločitev - ponovna poroka« negativno vpliva na otroke, sorodnike in tudi na nas same (Anapol).

Feministične teorije v svojih kritikah monogamije idealiziranje le-te označijo kot pripomoček za nadzorovanje žensk. Ta kritika se morda zdi malce preostra in nesmiselna, zato pa se bolj smiselna zdi trditev Rose, ki pravi: »Monogamija je vsiljena kot kulturni produkt (preko medijev), s pomočjo ekonomskih omejitev (davčne olajšave za pare in družine ter, v primerjavi s tem, precej »drago samsko življenje«), s socialnimi faktorji (privilegiran socialni status družin, zakoncev, zakoni, ki prepovedujejo oziroma omejujejo drugačne oblike partnerskih zvez) in s splošno predstavo, da »tako pač mora biti« in da je monogamija »naravna«. (Rosa v Loue 2006).

Človeško obnašanje se najbolj uspešno usmerja s predpisanimi zakoni in monogamija kot prevladujoč partnerski slog verjetno ni izjema. Mnogi teoretiki se strinjajo, da je monogamija politično, ekonomsko in socialno vsiljena. Prepoved poligamije, zakoni, ki izrekajo kazni za prešuštvovanje, socialna politika, ki odvzema službe in otroke staršem, ki živijo v katerikoli od oblik nemonogamne zveze, so le nekateri pokazatelji vseobsegajoče preference monogamnega življenjskega stila. Monogamija tako ostaja ena od predpostavk zakonske zveze, poleg romantične ljubezni, heteroseksualnosti in ponekod tudi še vedno prisotne patriarhalne note (Emens F. 2003, 70).

Poveličevanje monogamne zakonske zveze in zavračanje vseh drugih oblik država in predvsem cerkev pogosto zagovarjata s konceptom starševstva. Otrok naj bi se razvijal bolje in napredoval hitreje v družini z dvema staršema različnih spolov, se glasi splošno prepričanje, kateremu pa na podlagi številnih raziskav oporekajo mnogi znanstveniki.

Otrokov razvoj naj bi bil najbolj odvisen od zaslužka skrbnikov (oziroma enega skrbnika), otrokovega spola in njegovih lastnih karakternih značilnosti. Oblika družine in spolne navade staršev oziroma skrbnikov glede na raziskave na otrokov razvoj nimajo bistvenega vpliva (Loue 2006).

Iz kakšnih vzrokov naša kultura torej preferira monogamijo? Easton in Liszt menita, da zaradi potrebe po nadzoru razmnoževanja (in kontrole pravice dedovanja), ki je postal pomemben, ko je naša kultura po industrijski revoluciji postala bolj urbana. Omenjata tudi teorijo Wilhelma Reicha, ki je menil, da brez obvladovanja in zatiranja seksualne sfere in brez vsiljevanja antiseksualne morale, avtoritarno vladanje ne bi bilo možno, saj bi bili državljani brez občutka sramu in bi se odločali samostojno, po lastni presoji (Easton in Liszt 1997, 70).

V čem pa se skriva motiviranost vsakega posameznika za vstopanje v monogamne odnose? Freud je razmah monogamnega življenjskega sloga povezal s porastom nevrotičnih bolezni, Horney pa je izvor monogamije povezal s primitivnimi impulzi za vključitev drugega v svoje življenje in hkratno posedovanje drugega (Charles 2002, 120).

Ne glede na razloge iz katerih se ohranja ideal monogamnega življenjskega stila, živimo v času, v katerem lahko (vsaj v razvitem svetu) vsak izstopi iz razmerja oziroma zakonske zveze, ki ga ne osrečuje. To potrjuje tudi visoka (in še naraščajoča) stopnja prekinitvev zakonskih zvez. Želja, da bo ena oseba izpolnila vsa naša pričakovanja in zadovoljila vse naše potrebe, lahko ostane, potrebno pa se je temeljito povprašati po njeni realni osnovi.

Pa pogledjmo še prerokbo monogamiji, kot jo vidi Jacques Attali, znan francoski ekonomist, avtor številnih knjig in svetovalec bivšega francoskega predsednika Mitterranda: »Monogamija, ki ni nič drugega kot koristen socialni dogovor, ne bo preživela. Že zdaj je bila redko upoštevana v praksi, kmalu pa bo izginila tudi kot ideal. Ne verjamem, da se bo družba vrnila k poligamiji. Namesto tega bomo prešli na radikalno nov koncept emocionalnih in ljubezenskih odnosov. Nič ne more preprečiti posamezniku zaljubljanja v več oseb istočasno... Hkrati bo tehnološki napredek oslabil povezave med ljubeznijo, seksualnostjo in reprodukcijo, ki so zelo različni koncepti... Konec monogamije pa ne bo nastopil brez uporov. Vse verske skupnosti ga bodo skušale preprečiti... Zagotovo bo korenita sprememba trajala desetletja, toda po drugi strani – se že odvija. Pod filmi, novelami in glasbo, polnimi hipokrizije, je vidna oblika naše prihodnosti« (Attali 2005).

Ali se nam na področju partnerskih odnosov obetajo korenite spremembe, in če se, kakšne bodo, je seveda težko napovedati. Zaenkrat stanje na področju partnerskih odnosov še ne izgleda zelo alarmantno najverjetneje tudi zaradi naraščajočega števila običajnih alternativ doživljenjski heteroseksualni zakonski zvezi (serijska monogamija, enostarševska gospodinjstva, kohabitacija neporočenih parov). Glede na vedno daljše vrste v čakalnicah zakonskih terapevtov, na število ločitev, ki se letno ponekod enači s številom na novo sklenjenih zakonskih zvez in na vedno večje število posameznikov, ki se odločajo za samsko življenje, bi bile spremembe na tem področju vsekakor dobrodošle.

Kakšne spremembe pa so skozi zgodovino naše partnerske odnose vodile do tu, kjer smo sedaj in kako se poznomoderno obdobje ujema s konceptom alternativnim monogamiji, torej s poliamorijo, pa je predstavljeno v naslednjem poglavju.

3 POLIAMORIJA VPETA V POZNOMODERNI ČAS

Vsemu, kar obstaja dovolj dolgo, čedalje bolj naraščajo možnosti, da bo obstajalo še dlje od vsega, kar obstaja manj dolgo.

(Frank Schirrmacher v »Zaroti Metuzalemov«)

Kateri dogodki, gibanja in družbeni procesi so vplivali na pojav poliamorije, kakršnega poznamo danes? Kakšne spremembe so se v zadnjem stoletju odvijale na področju partnerskih odnosov in kako se je preobrazilo polje intimnosti? In končno: ali je današnji čas primeren za reorganizacijo partnerskih odnosov?

3.1 SPREMEMBE POZNE MODERNOSTI

»Za sodobno družbeno-kulturno stanje zahodne civilizacije se uporabljata termina »pozna moderna« in »postmoderna«. Z njima označujemo dejstvo, da se zahodna družba in kultura v več bistvenih značilnostih razlikuje od moderne dobe, da pa ni strinjanja o tem, ali se je obdobje moderne dobe končalo in prehajamo v novo, postmoderno, obdobje, ali pa se nahajamo v njeni naslednji fazi« (Bahovec 2008, 7).

Anthony Giddens zagovarja tezo, da obdobja modernosti še nismo zapustili, ampak da živimo v pozni modernosti, spremenjeni in na novo razviti modernosti (radikalizirani in reflektivni modernosti), za katero je značilno, da ničesar več ne moremo trditi z neko določeno gotovostjo, saj so se vsi prejšnji epistemološki temelji izkazali za nezanesljive; da je zgodovina oropana teleologije (nauka o smotrnosti vsega na svetu), zato posledično več ne moremo zagovarjati nobene verzije napredka in, da je nova sociološka in politična agenda preplavljena z naraščajočo pomembnostjo ekoloških problemov podobnih novih socialnih gibanj. Dodaja, da je identifikacija pozne modernosti z zamenjavo kapitalizma s socialističnim sistemom, zmotna in nepotrebna (Giddens 1992, 46).

Giddens nadaljuje, da je življenje v današnjem času bolj podobno vožnji na krovu dirjajoče, uničevalne sile, kot pa skrbno nadzorovani vožnji v udobnem avtomobilu. Zaradi novih dejstev, kot so razkroj razvojne teorije, izginotje zgodovinske teleologije, novo prepoznanje temeljne, osnovne refleksivnosti in hkratne izgublajoče privilegirane pozicije zahoda, smo se znašli sredi novih, vznemirljivih izkustev. Ponovna diferenciacija moči, nove vloge vrednot, vplivi nehotenih posledic in kroženje socialnega znanja v dvojni hermenevtiki vodijo k ponovnem premisleku o odnosu do zaupanja, tveganja, varnosti in nevarnosti (Giddens 1992, 52-54).

Postmodernost se tako od modernosti razlikuje na dveh ravneh: v spremembah vrednotnega sistema, ki so sedaj postmaterialistične in poudarjajo individualno samoizražanje in kvaliteto življenja (ne več zagotavljanje fizične in ekonomske varnosti), ter v spreminjanju moderne hierarhične birokratske organizacije, ki je v modernosti dosegla vrh funkcionalne učinkovitosti in kvantitativne sprejemljivosti (Inglehart v Švab 2001).

Po zgodovinskih katastrofah v prejšnjem stoletju (dve svetovni vojni, Nagasaki, Harrisburg, Bhopal in Černobil), se v tem stoletju srečujemo z drugačnimi »katastrofami«: podrejenost narave in njeno onesnaževanje, ki lahko vodi do akutno nevarne kontaminacije zraka, vode, živali in ljudi, izginjanje zasebnosti zaradi ogromnega napredka tehnologije, vprašljivost pravnih sistemov, pojavljanje novih bolezni, socialne, ekonomske in politične nestabilnosti. Vsakdanja življenjska pravila so postavljena na glavo. Današnja družba je postala družba strahu in tveganja (Beck 2001, 7-10).

Kaj vse te spremembe in popolna zmedenost glede vrednot pomenijo za posameznika? Giddens in Beck sta mnenja, da se v današnjem času velike individualizacije človekova identiteta na novo gradi, skupaj z njo pa se na novo gradijo tudi medosebni odnosi. Beck poimenuje institucijo družine kar »zombie institution«, kar zagovarja z dejstvi o odsotnosti pomembnih temeljev tradicije, moralni praznini in spodkopani povezanosti, ki ne zaobjema več družinskih vezi, kot jih je včasih. Oba poudarjata nove oblike povezanosti, katerih se bodo posluževali posamezniki ne glede na spol, socialni status, versko prepričanje, raso ali geografsko lokacijo, proces globalizacije pa jim bo pri tem v pomoč in jim bo odpiral nove možnosti (Heaphy 2007, 10).

3.2 SPREMEMBE V POZNOMODERNOSTI, KI SO PRIPOMOGLA K PREOBRAZBI PARTNERSKIH ODNOSOV

Če preučujemo zgodovinske vire in literaturo s področja partnerskih odnosov, lahko opazimo, da razmerje med monogamnimi partnerskimi odnosi in alternativami ni oblikovano po nekem logičnem linearnem razvoju, ampak se različni slogi prekrivajo in izmenjujejo. Največji preskok se je dogodil v dvajsetem stoletju, ko je prišlo do ugotovitve, da obstajajo tudi drugačne izbire, razen klasične monogamije ali »življenja v grehu« (Pickett 1987).

Od tu naprej je težko predvideti, v katero smer se bodo partnerski odnosi nagibali v prihodnje, ali bodo monogamna partnerstva še ostala v večini, ali pa se bodo morala umakniti kateri od svojih alternativ.

Monogamija, navkljub nekaterim poskusom prevlade alternativ, pomembno zaznamuje današnje partnerske odnose. Vsekakor pa so velike spremembe v prejšnjem stoletju, tako na področju tehnologije in znanosti, kot tudi na področju odnosov med spoloma, vrednotnih sistemov in miselnosti, pripomogle k omilitvi rigidnega pogleda na monogamnost kot nepogrešljivo osnovo partnerskih odnosov. Katere so te spremembe in kako so odprle pot alternativnim pogledom na partnerstvo?

3.2.1 EMANCIPACIJA ŽENSK

Različnosti med spoloma je že med majhnimi deklicami in dečki v svoji teoriji psihoseksualnega razvoja obravnaval Sigmund Freud. Govoril je o ženskem zaviranju moškega spolnega organa, o težki odcepitvi dečkov od matere in o večji sposobnosti žensk za upravljanje z intimnostjo. Prišel je do zaključka, da podrejenost enega spola (torej ženskega) ni posebna lastnost psihoseksualnega razvoja v otroštvu ter, da je moška oblast ogrožena, saj temelji na udeležbi žensk in na ekonomskih in čustvenih storitvah, katere zagotavlja izključno »šibkejši spol« (Giddens 2000).

V starejši zgodovini je bila določena mera spolne svobode dovoljena izjemoma le »spoštovanim« ženskam iz vrst aristokracije (seveda tudi moškim). Bila je izraz moči in vplivnosti in pokazatelj ženske osvobojenosti pred zahtevami po reprodukciji ter delom,

v skladu s tem pa so lahko uživale spolne užitke brez povezave z morebitno sklenjeno zakonsko zvezo. Obstajajo teze, da naj bi bil »izum« romantične ljubezni zarota proti ženskam, kljub vsemu pa je deprivilegiran položaj žensk na področju seksualne svobode potrebno razumeti v širšem okviru ustvarjanja doma in materinske vloge žensk. Moč »patriarhalnega doma« je počasi pričela pojemati v devetnajstem stoletju, predvsem zaradi ločitve doma od delavnega okolja, manjšanja družin in večjega nadzora žensk nad vzgojo otrok (idealizacija matere). Zlitje idealov romantične ljubezni in materinstva je ženskam končno omogočilo, da so v podobi »modernih čustvenih revolucionark« razvile nova področja intimnosti (Giddens 2000).

V raziskavi o spolni zgodovini ameriških heteroseksualcev, ki jo je leta 1989 opravila Lillian Rubin, lahko opazimo velike spremembe v razmerjih med moškimi in ženskami. Mlajša dekleta so postajala spolno dejavnejša v zgodnejših letih v primerjavi s prejšnjimi generacijami, kljub temu pa so rezultati pokazali, da oba spola enako cenita nedolžnost deklet pred poroko. Čeprav dekleta danes čutijo, da imajo pravico do lastne spolne dejavnosti pred poroko, je še vedno prisotno razlikovanje med »pridnimi« in »porednimi« dekleti, medtem ko spolne izkušnje moških pripomorejo k dvigu njihovega ugleda v družbi. Moški se navidezno strinjajo z večjo spolno dostopnostjo žensk, potihoma pa se je bojijo in pogrešajo njihovo »nedolžnost«. Kljub vsemu pa so rezultati pokazali, da se je prakticiranje različnih spolnih dejavnosti v zadnjem času precej razširilo med večino ljudi (ne glede na spol in starost) in, da raznovrstne spolne izkušnje večina dojema kot primerne (Giddens 2000, 15-19).

Beck se v svojem delu »Družba tveganja« opira na raziskave narejene v Zvezni republiki Nemčiji, ki razkrivajo, da je kar enainšestdeset odstotkov deklet naklonjenih trendu, da je za ženske pomembno, da si naberejo spolne izkušnje. Kar vsaki drugi se zdi zanimivo, da ima dva fanta naenkrat. Na lestvici prioritet pa je med dekleti od petnajstega do devetnajstega leta najvišje uvrščena »uresničitev poklicnih želja«, torej pred željo po poroki in materinstvu (Seidenspinner/Burger v Beck 2001, 150).

Sharon Thompson je prišla do ugotovitve, da spolna različnost danes obstaja hkrati s trdno vsidranimi romantičnimi predstavami, s katerimi je občasno v ostrem konfliktu. Ženske imajo spolno svobodo, iskanje romance za njih ni več pasivno čakanje na »princa svojih sanj«, pač pa dejavno načrtovanje lastne prihodnosti. Če je včasih za ženske odhod iz svoje primarne družine pomenil poroko s partnerjem, je zdaj to nadomestila popolna osamosvojitve, odhod »na svoje«. (Giddens 2000, 56-64).

Kaj vse je vplivalo na emancipacijo žensk in njihovo postopno osamosvajanje? Poleg feminističnega gibanja v drugi polovici dvajsetega stoletja, pravne izenačenosti spolov (ženske lahko obdržijo svoj priimek, vodenje gospodinjstva ni več ženska dolžnost, temveč je prepuščeno skupni odločitvi zakoncev...) ter ekonomskih sprememb (enake možnosti za ženske na trgu dela), je k spremembi položaja žensk pripomogel tudi spremenjen odnos do spolnosti. Pojav plastične seksualnosti z izumom kontracepcije in ideja čistega razmerja (oboje sem opisala v nadaljevanju) sta peljala do spolne osvoboditve, ki zbližuje položaj žensk in moških v sodobnem (zahodnem) svetu (Giddens 2000).

3.2.1.1 KAJ PA MOŠKI?

Giddens pravi, da so moški v potekajoči tranziciji zamudniki, še več – pravi, da so bili zamudniki od osemnajstega stoletja naprej. Ne sodelujejo pri novem raziskovanju intimnosti, temveč intimnost zadržujejo v preteklosti. Ideja romantične ljubezni je v nasprotju z njihovim »zapeljevanjem« ter na njih vpliva povsem drugače kot na ženske. Na ženske čutijo jezo zaradi njihove povečane samozavesti, tako na področju doma, kot službe in tudi drugje. Moška seksualnost je zašla v težave tudi zaradi konca njihove prevlade v javni sferi, prenehanja veljave dvojnih meril in s tem povezane delitve žensk na »čiste« in »nečiste«, drugačnega pogleda na razlike med spoloma (prej so jih razumeli kot »dane od boga«) ter konca delitve dela glede na spol (Giddens 2000).

Pojem »izenačitev spolov« ima za moške precej drugačen pomen, kakor za ženske. Ženske jo povezujejo z višjo izobrazbo, z boljšimi poklicnimi možnostmi in z manjšim obsegom gospodinjanskega dela, moški pa z več konkurence, z odpovedovanjem kariere ter z več gospodinjanskega dela (Beck 2001, 157).

»Veliko moških tako ni sposobnih konstituirati samopripovedi, ki bi jim omogočila, da bi se sprijaznili z vse bolj demokratično in preurejeno sfero osebnega življenja« (Giddens 2000, 122).

Goldberg trdi, da so moški danes daleč od privilegiranega stanja, sploh kar se tiče življenjske dobe (precej bolj kot ženske so nagnjeni k samomorom, boleznim, raznim odvisnostim in nesrečam). Medtem, ko so se ženske osvobodile, so moški še vedno ujeti v vlogo hranitelja družine (skrb za finance), ženske pa tega ne cenijo več, saj so prepričane tudi v svojo sposobnost prehranjevati sebe in družino (Giddens 2000).

»Ta zgodovinsko nastala mešanica nove zavesti in starih položajev je na dvojen način eksplozivna: mlade ženske so – z izenačevanjem izobrazbe in ozaveščanjem svojega položaja – zgradile pričakovanja o večji enakosti in partnerstvu v poklicu in družini, ki zadevajo ob nasprotni razvoje na trgu delovne sile in v vedenju moških. Moški pa so, nasprotno, osvojili retoriko enakosti, ne da bi njihovim besedam sledila tudi dejanja« (Beck 2001, 148).

V kolikor bodo ženske imele enake možnosti na trgu dela, organizirano skrb za otroke, zagotovljeno izobraževanje oziroma poklicno usposobljenost ter podporo vlade v primeru brezposelnosti ali bolezni, Ehrenreichova napoveduje, da se bodo sodobne ženske vse bolj odrekale moškimi ter same skrbele za družino. V odgovor temu Goldberg svetuje moškimi, naj ne poskušajo spremeniti sveta, temveč sebe – razviti bi morali svojo »žensko stran« ter razviti čustva, potrebo po odvisnosti, sproščenosti, čutnosti, ranljivosti ter pasivnosti. Sprejeti morajo torej dejstvo, da v partnerskem odnosu niso več nosilci moči, temveč enakovredni partnerji (Giddens 2000).

3.2.2 SPREMENJEN ODNOS DO SPOLNOSTI

»Preobrazba intimnosti ponuja zelo realne možnosti za korenite spremembe... Iz intimnosti je razvidna vsesplošna demokratizacija medosebne sfere na način, ki je povsem združljiv z demokracijo v javni sferi... Spremembe, ki danes vplivajo na spolnost, so namreč zares revolucionarne v najglobljem smislu« (Giddens 2000, 9).

»V moderni civilizaciji spolnost ni podtalna dejavnost. Prav narobe, o njej nenehno razpravljamo in jo raziskujemo. Postala je del »velike pridige«, ki je zamenjala starodavnejšo tradicijo teološkega pridiganja« (Giddens 2000, 25).

3.2.2.1 INSTITUCIONALNE SPREMEMBE, MNOŽIČNI MEDIJI IN GLOBALIZACIJA

Šele v devetnajstem stoletju zakonska zveza preneha temeljiti le na dejavniku ekonomske koristi, poudarjati se prične koncept romantične ljubezni. Prenehajo tudi težnje po čim večjem številu otrok, velikost družin se prične strogo omejevati in tako se spolnost (za ženske) loči od povezave z rojevanjem in materinstvom (Giddens 2000).

Giddens s terminom »institucionalna reflektivnost« opisuje spremembe v sedanji družbi, kot so večja geografska mobilnost, množični mediji in druge značilnosti, ki izrivajo tradicionalne elemente in tako javno kot tudi zasebno sfero vodijo v moderno, oziroma poznomoderno obdobje. V modernem družbenem življenju postaja izjemno problematična osebna identiteta posameznika, značilni sta odprtost osebne identitete in reflektivnost telesa (katerega s skoraj že obsedeno skrbjo zanj ter tudi z iznakaženjem in stradanjem postavljamo za nosilca osebne identitete), v povezavi s tem se pod vprašaj postavlja tudi spolna identiteta. »Jaz« je tako postal reflektivni projekt, posameznik se nenehno izprašuje o svoji preteklosti, sedanjosti in prihodnosti. Poplave člankov s takšno tematiko, priročnikov za samopomoč, televizijskih oddaj ter razmah psihoterapije, so posamezniku na eni strani lahko v pomoč, na drugi strani pa prispevajo k njegovi vsesplošni zmedenosti (Giddens 2000, 36, 37).

Množični mediji pomembno prispevajo k razvoju odprtega seksualnega diskurza. V zadnjem času smo priča mnogim odkritim propagandnim sporočilom o tem, kako doseči seksualno zadovoljitev, propagandna besedila danes odprto komentirajo področje seksualnosti v praksi.

Spolnost in intimno življenje sta tako postala del javne sfere, za začetke takšnega premika pa lahko označimo že raziskave Alfreda Kinseya, ki je leta 1948 podrobno preučil spolno življenje prebivalcev ZDA in prišel do zanimivih ugotovitev, posebno na področju posameznikove spolne usmerjenosti (opisano v nadaljevanju) (Giddens 2000). Moderna kultura se torej na splošno veliko ukvarja s spolnostjo. Spolnost prinaša užitek, užitek oziroma obljuba užitka pa sta pomembna vzvoda za trženje različnega blaga v kapitalistični družbi, spolnost je tako postala del marketinške in prodajne strategije. Takšna usmerjenost na spolnost lahko služi tudi k usmerjanju množic stran od njihovih resničnih potreb, k usmerjanju k porabništvu in hedonizmu. Tako smo se znašli v družbi, ki je v določeni meri s spolnostjo celo zasvojena, kar se kaže v obliki pretiranega posvečanja pozornosti filmom, revijam in medijem s spolno ali celo pornografsko vsebino (Giddens 2000, 179, 180).

K drugačnemu odnosu do intimnega življenja in spolnosti pripomore tudi globalizacija, torej »proces razširjanja mrež ekonomskih, političnih in kulturnih družbenih procesov po svetu« (Švab v Giddens 2000, 212).

Globalizacija v današnje poznomoderno dobo vnaša vse večjo nejasnost glede vrednot in norm, s povečevanjem avtonomije posameznikov in s spreminjanjem pomena zasebnosti pa prestrukturira tudi intimno sfero. Beck tako opozarja na »primoranost

družbenih akterjev, da odločajo o svoji zasebnosti«, odločitve pa nastajajo v skladu z odgovorom na družbene razmere zunaj zasebnosti (Švab v Giddens 2000, 212).

Giddens povezuje današnji svet tudi z nevarnostjo in tveganjem. Globalizacijo tveganja razlaga v smislu intenzivnosti (primer: nuklearna vojna lahko ogrozi obstoj človeštva) ter v smislu širitve števila možnih dogodkov (primer: spremembe v globalni delitvi dela). Splošna negotovost vpliva na stopnjo (ne)zaupanja tudi v intimni sferi, kjer je možnost ločitve in pretrganja stikov vedno prisotna. Zahteva po popolnemu zaupanju drugemu (na primer partnerju) trči ob nezaupljivost in bojazen pred »izdajo« (Giddens 1992, 144-146).

3.2.2.2 POJAV PLASTIČNE SEKSUALNOSTI

Izum plastične seksualnosti, torej seksualnosti osvobojene reprodukcijskih potreb, katere namen je izključno užitek, je gotovo eden najpomembnejših prispevkov k drugačnemu odnosu do spolnosti ter k spremenjenemu pogledu na intimne in partnerske odnose. Zasnove za nastanek plastične seksualnosti so se pojavile že v poznem osemnajstem stoletju, z nastankom teženj po zmanjšanju velikosti družin. Pred tem se je spolnost za ženske povezovala s strahom pred številnimi nosečnostmi in posledično prezgodnjo smrtjo (veliko žensk je umrlo pri porodu), po tem pa se ženske teh strahov znebijo, spolnost pa se tako na simbolični ravni osvobodi »prevlade falusa« in se poveže z enakopravnostjo spolov (Giddens 2000, 8, 34).

»Vse, dokler je bilo spolno vedenje povezano z reprodukcijo in z generacijami, »spolnost« ni obstajala kot nekaj samostojnega. Spolna dejavnost je bila razdeljena med reprodukcijo in »ars erotico«, zaradi česar so bile ženske razdeljena na čiste in nečiste« (Giddens 2000, 177).

Plastična seksualnost ne bi obstajala brez uvedbe različnih metod kontracepcije (najbolj pomembna je peroralna kontracepcija, oziroma kontracepcijske tabletko, ki so na tržišču od šestdesetih let devetnajstega stoletja in zaradi katerih o zanositvi odločajo izključno ženske). Prelomno točko predstavlja leto 1921 z ugotovitvijo kraljevega zdravnika lorda Dawsona v Veliki Britaniji, da je nadzor rojstev nujen, ter da je to dejstvo pač treba sprejeti. S kontracepcijo za ženske spolnost postane prilagodljiva, postane njihova »last«. Končno avtonomnost je spolnost dosegla v zadnji desetletjih, saj danes oploditve ne samo umetno zaviramo, temveč jih lahko tudi umetno povzročamo. Tako je

reprodukcija neodvisna in dokončno ločena od seksualnosti, ki »postane lastnost posameznikov in njihovih medsebojnih dogovorov« (Giddens 2000, 33, 34).

Nastanek plastične seksualnosti vodi do temeljitega razmisleka o monogamiji in do nujnosti njene predelave. Če se je nekoč monogamna partnerska zveza povezovala z dvojnimi merili in patriarhatom (v smislu, da so moški monogamnost pričakovali, niso pa upoštevali njenega bistva), se zdaj monogamija v partnerskih razmerjih na novo definira v smislu zavezanosti in zaupanja, tako na področju samega razmerja kot na področju ekskluzivne seksualnosti v njem.

Na področju epizodnih spolnih razmerij pa je plastična seksualnost prevzela pozitivno obliko eksperimentov, katere s svojo ločenostjo od reprodukcijskih potreb in potreb po moči, omogoča v vedno večjem obsegu (Giddens 2000, 150).

3.2.2.3 ROMANTIČNA LJUBEZEN V NASPROTJU S SOTOČNO LJUBEZNIJO IN NASTANEK ČISTEGA RAZMERJA

Romantična ljubezen se ločuje od strastne ljubezni (amour passion), kateri pripisujejo uničevalni, razdiralni in zakonolomski značaj, čeprav vključuje tudi nekaj njenih elementov. Vpliv romantične ljubezni se čuti od poznih let osemnajstega stoletja naprej, ujema se z nastankom romana, povezuje pa s svobodo in tudi s strastjo, vendar ne v razdiralnem smislu. Poudarek je na »vzvisehi« ljubezni, ki prevladuje nad spolnim poželenjem, čeprav ga sprejema. Vzpon romantične ljubezni je povezan tudi z ustvarjanjem doma, materinstvom in spreminjajočimi se razmerji med starši in otroki, pa tudi s pojemačo močjo patriarhata v devetnajstem stoletju, zato jo poimenujejo tudi »feminizirana ljubezen«, saj v svojem zlitju z materinstvom ženskam omogoča razvijanje novih področij intimnosti (Giddens 2000, 43-50).

Romantična ljubezen torej zagotavlja dolgoročno skupno partnersko pot, v nasprotju s strastno ljubeznijo, ki vzplamti (pa tudi zamre) nepričakovano in bliskovito. Gre za idealizacijo druge osebe, za dejavno iskanje »sorodne duše«, moteča pa je njena povezanost s poroko in nadalje »ljubeznijo za vselej« - takšna miselnost je rezultirala v nesrečnih zakonih, saj se je povezava med ljubeznijo (podlago za zakon) ter zahtevami zakonskega življenja, izkazala za šibko. Kot posledica se omenja tudi distanciranost moških od področja intimnosti in razglašanje želje po zakonski zvezi za izključno žensko prioriteto (Giddens 2000, 52-54).

Romantična ljubezen je odvisna od projektivne identifikacije (skozi njo se partnerja privlačita in vežeta drug na drugega), v nekakšnem nasprotju s tem pa se je razvila sotočna ljubezen (čeprav projektivna identifikacija včasih služi kot njen začetek). Ta ljubezen je »dejavna, odvisna ljubezen, zaradi česar se bode s paradigmo romantične ljubezni, po kateri je ljubezen pristna le, če je »za večno« ali »ena in edina«. Tako se današnja družba, ki se »razvezuje in ločuje«, zdi bolj učinek sotočne ljubezni kot pa njen vzrok« (Giddens 2000, 67).

Če se romantična ljubezen povezuje z neuravnoteženostjo in podrejenostjo žensk, se sotočna povezuje z enakostjo pri čustvenemu dajanju ter sprejemanju in željo po »posebnem odnosu« namesto po »posebnem človeku«. Večji poudarek namenja tudi spolnemu užitku v partnerski zvezi ter ni nujno monogamna v smislu spolne izključnosti - stopnja monogamnosti je povsem prepuščena odločitvi partnerjev ter stopnji zadovoljstva obeh z obstoječo zvezo. Sotočna ljubezen ni orientirana izključno na heteroseksualne odnose, niti na zakonske zveze, za razmerje so pomembne jasne meje znotraj njega ter priznavanje partnerja kot neodvisnega bitja, tako v odnosu, kot pri posameznem partnerju, se spodbujajo konstruktivna čustva in ohranja erotizem (Giddens 2000).

Znotraj razvoja plastične seksualnosti in postopne preobrazbe romantične ljubezni v sotočno, se razvije tudi koncept čistega razmerja. Po ugotovitvah dr. Alenke Švab (v Giddens 2000, 214-216) ima takšno »sodobno« razmerje naslednje značilnosti: ni povezano z zunanjimi dejavniki (pogodbe, spodbude staršev, ekonomske koristi), temveč traja zaradi emotivnega zadovoljevanja partnerjev; obstaja samo po sebi in v korist obeh partnerjev; je odprto in reflektivno (pomembno je samoprespraševanje – preverjanje »stanja« razmerja); osrednje mesto v čistem razmerju zavzema medosebna zavezanost (nujna je recipročnost), ki predpostavlja obojestransko odločitev za razmerje; razmerje temelji na intimnosti (ki se povezuje z zasebnostjo in ne z njenim pomanjkanjem) in na medosebnem zaupanju (za katerega si prizadevata oba partnerja, ki morata biti tako zaupljiva, kot tudi vredna zaupanja); je v osnovi diadno, toda vpliva tudi na druga razmerja (otroci, prijatelji).

Čisto razmerje se torej »nanaša na situacijo, kjer dva stopita v družabni stik zaradi stika samega, zaradi tistega, kar lahko vsaka oseba dobi iz daljšega druženja z drugo osebo in, ki traja le, če obe strani menita, da je obojestransko zadovoljivo« (Giddens 2000, 64).

3.2.2.4 DRUGAČEN ODNOS DO HOMOSEKSUALNOSTI

Že raziskave Alfreda Kinseya leta 1948 so pokazale, da je med prebivalci ZDA precej takšnih, ki so v svojem življenju imeli homoseksualne izkušnje. Odstotek je bil (morda presenetljivo) višji pri moških, le okoli petdeset odstotkov naj bi jih bilo izključno heteroseksualnih, osemnajst odstotkov pa izključno homoseksualnih ali strogo biseksualnih. Pri ženskah je po raziskavi bilo dva odstotka povsem homoseksualnih, trinajst odstotkov je bilo udeleženi v kakšni obliki homoseksualne dejavnosti, petnajst odstotkov žensk pa je priznalo, da so imele želje po homoseksualni aktivnosti, vendar je niso udeležile (Giddens 2000, 19).

V času raziskave je homoseksualnost veljala za obliko psihoseksualne motnje, obravnavali so jo kot patologijo in metali v isti koš s fetišizmom, voyerizmom, transvestizmom, nimfomanijo in podobnimi. Počasi se je pogled nanjo spremenil, iz klinične psihiatrije je izginil tudi izraz »perverzno« in danes bi lahko ocenili, da se homoseksualnost spopada z moralnimi obsodbami v precej manjšem obsegu (Giddens 2000, 20).

V Kinseyevi raziskavi je kar štirideset odstotkov homoseksualnih moških odgovorilo, da so v življenju imeli petsto ali več spolnih partnerjev. Tudi danes velja prepričanje, da je med homoseksualci zelo razširjena »ljubezen za eno noč« ali celo »desetminutna parjenja«, tudi v obdobjih, ko so v resnih razmerjih (Giddens 2000, 21). Bi lahko rekli, da so homoseksualci »prvi poliamoristi«?

»Homoseksualci obeh spolov so načrtali nove temelje za seksualnost veliko prej kot bolj seksualno »ortodoksni« ljudje« (Giddens 2000, 35). In čeprav se še vedno soočajo z mnogimi predsodki družbe do njihovega načina življenja, je moderni čas označevanje homoseksualnega načina življenja kot perverzno, nadomestil s pluralizmom in s tem homoseksualnost postavil za »eno od možnosti«. Heteroseksualnost z nastopom obdobja plastične seksualnosti ni več merilo presoje, homoseksualcev ne gre več obsojati na podlagi tega, da le njihova spolnost ne rezultira v reprodukciji. (Giddens 2000, 41).

Shere Hite, ki je med letoma 1972 in 1976 naredila obsežno raziskavo med 3500 Američankami je prišla do ugotovitve, da lezbijke rušijo stereotip o monogamnosti žensk. In, medtem ko heteroseksualne ženske svoje avanture skrivajo pred svojim stalnim partnerjem, je pri homoseksualnih ženskah značilno, da partnerici vesta za nemonogamno ravnanje druga druge. Iz tega bi lahko zaključili, da monogamija ni

ostanek tradicionalnih norm, pač pa stvar dogovora med partnerjema v določenem razmerju in da homoseksualne ženske skoraj vedno organizirajo svoje razmerje po principih čistega razmerja (Giddens 2000, 145).

Po drugih raziskavah so nastale ocene, da ima v ZDA štirideset odstotkov poročenih (heteroseksualnih) moških v obdobju trajajoče zakonske zveze spolno izkušnjo z drugim moškim. V zadnjem času se je močno povečal tudi delež heteroseksualnih moških, ki imajo redne, epizodične homoseksualne stike (Giddens 2000, 149).

»Epizodična seksualnost je navadno lahko način, kako se izognemo intimnosti, ponuja pa tudi sredstvo, da jo poglobljamo in izpopolnujemo« (Giddens 2000, 151).

Radikalni pluralizem je poskrbel za to, da je »normalna«, heteroseksualna spolnost le ena izmed življenjskih slogov ter da so vsi tisti slogi, ki so jih včasih označevali kot perverzne (torej tudi homoseksualnost), danes le še način legitimnega izražanja seksualnosti in določanja osebne identitete (Giddens 2000, 181, 182).

3.2.2.5 SPOLNA OSVOBODITEV IN DEMOKRATIZACIJA INTIMNOSTI

V viktorjanskih časih je bila spolnost skrivnost, o kateri se je razpravljalo le v medicinskih besedilih, katerih informacije so bile na voljo le malo ljudem, večina prebivalstva v tistih časih pa sploh ni bila pismena. Z naraščanjem izobraženosti prebivalstva, predvsem pa s Freudovim umeščanjem seksualnosti v jedro človekovega doživljanja in povezovanjem seksualnosti z osebno identiteto, ter z deli seksologov Havelocka Ellisa, Kinseya, Mastersa in drugih, so se o spolnosti pričele odvijati razprave in raziskave, dostopne širšemu krogu prebivalstva (Giddens 2000, 31, 32).

Wilhelm Reich, goreč zagovornik spolne osvoboditve je bil mnenja, da je nujno potrebna reforma značaja množic. Spolna osvoboditev je bila po njegovem mnenju pogoj za družbenopolitično reformo, enačil je spolno zdravje in svobodo. Podobnega mnenja je tudi Herbert Marcuse, monogamno patriarhalno družino označi kot eno izmed družbenih oblik, v kateri nastopa največ presežne potlačitve (navznoter usmerjeni asketizem). Spolna ljubezen je po njegovem mnenju osvobajajoča, ko »je uporabljena tako, da spoštuje drugega kot enakega, zatrese okvir monogamne patriarhalne družine, hkrati pa se pozitivno ujame s širšim družbenim državljanstvom« (Giddens 2000, 169).

Marcuse opozarja, da spolne svobode nikakor ne gre enačiti s spolno permisivnostjo. Prodiranje seksualnosti kot tržnega blaga na vsa področja ustvarja le navidezno svobodo, medtem ko nas dejansko vodi v vse večjo podrejenost (Giddens 2000, 171).

Do demokratizacije zasebne sfere vodijo trije pogoji: avtonomija posameznika, prepoved nasilja (tako fizičnega kot psihičnega) v razmerjih ter spoštovanje drugega (partnerja) in odpiranje drugemu (deljenje misli, čustev, potreb...). Demokratizacija zasebnosti je tako kot politična demokracija zgrajena na podlagi pravic in dolžnosti, dopolnjuje pa se s principi odgovornosti, zaupanja in enakopravnosti. Seznam pravic in dolžnosti je včasih zajemala poročna pogodba, v današnjem času ko veliko parov živi v izvenzakonski zvezi, pa so tovrstni dogovori bolj odprte narave (Giddens 2000, 185-193).

Vpliv demokratizacije intimne sfere na spolnost zajema vprašanje spolne emancipacije, torej integracije plastične seksualnosti in reflektivnosti jaza. Spolna dejavnost v demokratični intimnosti nima meja, razen tistih v sklopu čistega razmerja in načela avtonomije. Tudi ekstrem epizodične spolnosti v smislu demokratične intimnosti ni sporen, dokler se drži pravil avtonomije in čistega razmerja, sporen pa postane, ko gre za prisilno vedenje, izkoriščevalsko nadvlado in podobno (Giddens 2000, 195, 196).

»Kdor pravi spolna emancipacija, po mojem pravi spolna demokracija. Tu pa ne gre le za spolnost... Preobrazba intimnosti nas sili k psihičnim in družbenim spremembam, take spremembe, ki prihajajo »od spodaj navzgor«, pa bi se lahko potencialno razširile po drugih, bolj javnih institucijah« (Giddens 2000, 184).

3.2.3 ZGODOVINSKI ZAMETKI POLIAMORNEGA NAČINA ŽIVLJENJA

Spremembe v družbeni miselnosti, vrednotah in v splošnem odnosu do sveta in družbe, ki so vplivale na spremembe v partnerskih odnosih ter na njihovo redefiniranje, so torej znane. Kateri dogodki in družbena gibanja v novejši zgodovini pa so s svojimi značilnostmi zamajali temelje monogamnosti v partnerstvu ali v svojem bistvu spominjali na njene alternative, posebno na poliamorijo, pa je opisano v nadaljevanju.

3.2.3.1 HIPIJEVSTVO IN SVOBODNA LJUBEZEN

Izraz »hipi« najverjetneje izhaja iz izraza »hipster« (bitnik, boem), ki se povezuje z besedama »hip« in »hep«, ki opisujeta poznavalce jazz in beat glasbe. S pojmom »hipster« so opisovali ljudi, ki so ignorirali pravila in pričakovanja družbe (redna služba, materialistične težnje), namenjali veliko pozornosti glasbi (posebej jazzu in psihadeličnemu rocku), niso zavračali uporabe drog in priložnostnih seksualnih izkušenj (Howard 1969, 44).

Hipijevsko gibanje se je začelo v šestdesetih letih dvajsetega stoletja in svoj vrh doseglo s festivalom Woodstock, leta 1969. Njihova ideološka usmerjenost je bila strogo antikapitalistična, zavzemali so se za osvoboditev od socialnih pravil in norm, niso imeli zahtev po politični oblasti ter moči, želeli so le svobodo zase. Izstopali so s svojim načinom oblačenja in s svojim izgledom nasplah (dolgi lasje, naraven videz) in tudi na tak način izkazovali svoj odpor do ustaljenih meril družbe (Howard 1969).

Glavna ideja hipijev je bila ideja svobode, nasprotovali so puritanskih idejam, poudarjali absurdnost zakonov in se zavzemali za legalizacijo drog (predvsem LSD-ja in ostalih halucinogenov, za katere so verjeli, da pripeljejo človeka do resničnih občutij sreče) in liberalizacijo seksualne sfere. Velik pomen so pripisovali poganskim idejam, samoizražanju (vsak se izraža svobodno, tudi v erotičnem smislu), sebe so dojemali kot osvobodjene, »večne otroke«, ki živijo za trenutek in so v svojem bistvu nedolžni. Močno so se zavzemali za enakopravnost spolov, ženske naj bi imele enake možnosti za zaposlitev, enako plačilo za enako opravljeno delo kot moški, enakopravnost žensk naj bi segala tudi na področja uporabe alkohola in drog ter na število spolnih partnerjev in stopnjo promiskuitete (Berger 1973, 67-69).

Hipiji so udejanjali idejo svobodne ljubezni, neredki so živeli v komunah (podobnim komuni Oneida iz devetnajstega stoletja, omenjeni zgoraj). »Komunsko gibanje« se je pričelo leta 1960 v San Franciscu (najbolj znana komuna iz tega mesta je Kerista, ustanovljena leta 1971) in se razširilo po ZDA in Evropi in tudi po komunističnih državah. Njihovo število ni bilo nikoli znano (obstajali so le približki; vseh ljudi živečih v komunah v tistem obdobju naj bi bilo kar od 30000 do 40000), saj so člani komune pogosto zapuščali svoje komune in ustvarjali nove. Večje komune (na primer Twin Oaks s približno petdesetimi člani ali Stephen's Farm z več kot sto člani), so bile navadno boljše zastopane v javnosti in tudi bolj obstojne (Conover 1978, 5,6).

Conover trdi, da se življenje v komunah ni dosti razlikovalo od življenja zunaj njih, v klasičnih družinah, čeprav ni šlo za klasične družine, temveč bolj skupna gospodinjstva. Pripadniki komun so bodisi hodili v službo, bodisi delali doma. Skupaj so vzgajali otroke, partnerski odnosi med njimi so bili tako monogamni, serijsko monogamni, ali nemonogamni, v obliki skupinskih zakonov in ostalih oblikah odprtih zvez. V nekaterih komunah je bilo spolno življenje osnova, na kateri so gradili vse ostale aktivnosti, v drugih pa le obrobne pomena. Komune so se med seboj torej močno razlikovale (tako ideološko, kulturno, versko, kot tudi po ekonomskem statusu, svoji velikosti in sestavi), skupna značilnost večine pa je bila liberalnost in odsotnost represivnih vzvodov (Conover 1978, 7).

Hipijevsko gibanje je prispevalo k drugačnemu odnosu do družbe in k premikanju njenih mej, tudi na področju seksualnosti in partnerskih odnosov. Pogled na seksualnost v smislu »če se dva človeka medsebojno privlačita, ni boljšega načina za izkazovanje tega, kot spolni odnos«, je bil kljub ostalim premikom na tem področju, vseeno svež ter za starejše generacije tudi malce šokanten. Idejam spolnosti brez vseh obvez (zveza, poroka), je družba zaradi »otrok cvetja«, ki so se hoteli »ljubiti, ne vojskovati«, pričela namenjati več pozornosti, zgodila se je »erotizacija javnega življenja« skozi filme, tiskane medije, oglaševanje ter vnašanje značilnosti svobodne ljubezni v zasebno sfero (Davis 1967,2).

3.2.3.2 SEKSUALNA REVOLUCIJA IN NJENI UČINKI

Vsi zgoraj naštetih dejavniki, ženska emancipacija, možnost kontracepcije, razširjene pravice homoseksualcev, spremembe v družbeni miselnosti in vrednotah, ter tudi družbena gibanja kot je hipijevstvo, so pomembno doprinesli k temeljitim spremembam na področju seksualnosti in partnerskih odnosov, zgodila se je torej seksualna revolucija.

Pojem seksualna revolucija je prvič objavil Spencer Brodneý v časniku *Modern Quarterly*, leta 1927. Zapisal je: »preučevalcem modernega življenja je znano, da se dogaja ogromna sprememba, njen obseg kaže na revolucijo, zaradi njenih značilnosti, pa bi jo lahko poimenovali seksualna revolucija« (Brodneý v Martin, 1996, 108).

Njen začetek zato nekateri avtorji postavljajo že v leto 1920, večina pa se jih strinja, da so s pojmom opisane spremembe po letu 1960. Seksualna revolucija naj bi tako nastala

kot nekakšno logično nadaljevanje revolucij na drugih področjih: tehnične revolucije, ki povzroči globalno industrijsko revolucijo, skozi katero spremembe na področju dela, povečevanja povpraševanja po različnih dobrinah in drugačna razporeditev časa, povzročijo revolucionarne spremembe tudi na področjih politike, kulture ter upravljanja. Kot rezultat vseh teh sprememb, revolucija vznikne tudi na področju intimnosti, na področju zakonske zveze in družine (Anurin, 2002, 64).

Martin opisuje »prvo seksualno revolucijo« kot revolucijo trajajočo med letoma 1920 in 1929, katera združuje ideje Marxa o ekonomskih spremembah, Nietzschejevo kritiko morale, Freudov prispevek o seksualni ekonomiji ter modernistično vero v znanost in napredek (Martin 1996, 106).

Ti prispevki »predhodne seksualne revolucije« so vodili k njenemu nadaljevanju v drugi polovici dvajsetega stoletja, katero Wouters razdeli na štiri faze: prvo poimenuje »seksualna revolucija« (šestdeseta in sedemdeseta leta, izum kontracepcije in poudarjanje ženskega užitka v spolnosti), drugo »od seksualne liberalnosti k zatiranju seksualnosti (prva polovica osemdesetih let, ko se pojavijo trditve, da je liberalizacija seksualne sfere rezultirala v pojavu povečanega spolnega nasilja, zato je napadena pornografska industrija, ponovno aktualna pa romantična ljubezen), tretjo »obuditev poželenja« (pozna osemdeseta leta, poudarek na emancipaciji seksualnosti, porast pornografije za ženske) in četrto »Obuditev ljubezni in poželenja« (od devetdesetih let naprej, spolnost se povezuje z ljubezenskimi čustvi, čeprav se spolnost zaradi samega užitka ne obsoja, je ena od možnosti) (Wouters 1998, 190-202).

Seksualna revolucija je prinesla spremembe, kot so: prenehanje dvojnih standardov glede spolnosti (drugače za ženske kot za moške) in opustitev »trdne« spolne morale, ločitev seksualnosti od reproduktivnih namenov, naraščajoča tolerantnost glede spolnih odnosov pred poroko, vsesplošna odprtost v seksualni sferi, priznanje ženskih pravic tudi na področju uživanja v spolnosti, katere namen je zgolj užitek, komercializacija spolnosti, povečanje tolerance glede netradicionalnih partnerskih zvez (homoseksualnost) ter naraščanje različnih seksualnih navad v celotni družbi (Anurin 2002, 65, 66).

»Seksualna revolucija je drastično vplivala na življenja milijonov ljudi, globoko vznemirila družbo in odločno vplivala na njeno prihodnost« (Sorokin 1956, 7).

Sorokin tako govori tudi o seksualizaciji kulture (na primeru ZDA); spolna liberalizacija je tako pomembno vplivala na literaturo, likovno umetnost, glasbo, tisk, oglaševanje, znanost, etiko in religijo, zakonodajo ter politiko. Na drugi strani pa je vplivala tudi na

posameznika: na njegove družinske in sorodniške vezi, zdravje in življenjsko dobo, mentalno počutje, moralno integriteto, ustvarjalnost in srečo. Sorokin je menil, da je spolna revolucija na vsa področja vplivala negativno (Sorokin 1956).

McLaren misli drugače; spremembe, ki jih je prinesla seksualna revolucija so bile pozitivne (postopno izginjanje statusnih ter spolnih razlik, spremembe v življenjskem ciklusu z zgodnejšo spolno zrelostjo v mladosti in podaljšano spolno aktivnostjo v starosti, uvedba kontracepcije, razširitev pravic homoseksualcem...), kljub spremembam pa so se monogamija, romantična ljubezen, zakonske zveze in ustvarjanje družine še vedno obdržale v središču zahodne kulture. Kar se tiče seksualnih norm, pa so mnenja deljena; nekateri zagovarjajo trditev, da so homoseksualci pričeli prevzemati navade heteroseksualcev (daljše monogamne zveze, želja po ustvarjanju družine), drugi pa, da heteroseksualci po svojih navadah ter življenjskem stilu vedno bolj postajajo podobni homoseksualcem (raznovrstnost seksualnih praks, enak položaj partnerjev v zvezi, sprejemanje miselnosti, da otrok ni več osnova partnerske zveze) (McLaren 1999, 219-223).

3.2.4 JE PRIHODNOST TRADICIONALNEGA PARTNERSKEGA ODNOSA NEGOTOVA?

Wilhelm Reich postavlja tezo, ki se glasi: »Zakonske zveze so slabe, toda institucija zakonske zveze se mora negovati in obdržati« (Reich 1985, 164). Nadalje opozarja na družbene funkcije zakonskih zveze (ekonomske, politične in socialne), na visoko stopnjo zakonskih razvez, katere vzrok po njegovem mnenju tiči v ideologiji prisilne monogamije v zakonski zvezi, katera spolno življenje ureja navzven, hkrati pa ga pušča povsem anarhičnega navznoter (»Zakonci v času zakona ne smejo spoznati nobene druge osebe v spolnem smislu. Res je, da so takšne zahteve nujne za ohranitev zakonske zveze, toda ravno te iste zahteve jo tudi izpodrivajo, silijo v propad že pri njeni sklenitvi.«), ter na splošno protislovje ekonomskih in spolnih interesov institucije zakonske zveze (Reich 1985, 163-184).

»Reich se je imel za zagovornika prave vere. Moderna družba je patriarhalna, pomen njenega poudarjanja monogamne zakonske zveze pa je v tem, da razvija avtoritarne značajske poteze, s čimer podpira izkoriščevalski družbeni sistem« (Giddens 2000, 164).

Število razvez je posebno v zadnji desetletjih zaskrbljujoče. Statistični podatki za ZDA kažejo na ustaljeno gibanje na novo sklenjenih zakonskih zveze od leta 1980 (letno malo manj kot 2.500000 na novo sklenjenih zakonskih zveze) ter tudi razvez (okoli 1.250000 letno). Prej je bila slika precej drugačna; leta 1940 je stopnja na novo sklenjenih zakonskih zvez znašala okoli 1.600000, stopnja razvez pa le okrog 300 000, leta 1965 je bilo prvih okoli 1.750000, drugih pa 500 000, nato pa se leta 1975 število razvez letno s številom 1.000000 skokovito približa polovici števila na novo sklenjenih zakonskih zvez (okoli 2.000000) (Bible Doctrine News).

Če pogledamo svetovno statistiko o letnem številu razvez, je stanje še bolj zaskrbljujoče. Največje število razvez opazimo v razvitem svetu ter v državah bivše Sovjetske Zveze; na Švedskem se je leta 2002 z razvezo končalo kar 54,9% števila sklenjenih zakonskih zvez, sledila ji je Belorusija (52,9%), nato Finska (51,2%), Luxemburg (47,4%), Estonija (46,7%), Avstralija (46%), ZDA (45,8%), in tako naprej. Slovenija se nahaja približno na začetku spodnje polovice lestvice z 20,7% razvez glede na novo sklenjene zakonske zveze v letu 2002 (Divorce Magazine.com).

Beck opozarja tudi na naraščanje števila zakonov »brez poročnega lista« (izvenzakonskih skupnosti), katerih razvez statistike ne zajemajo, takšna oblika partnerstva pa je v zadnjem času vse bolj pogosta in tudi vse bolj družbeno sprejemljiva (Beck 2001, 149).

Na Statističnem uradu Republike Slovenije so v letu 2008 zabeležili 6703 zakonske zveze ter 2246 zakonskih razvez (v primerjavi z letom prej 5,2% več sklenitev zakonskih zvez in 14,1% manj razvez). Slovenija je na zadnjem mestu po številu na novo sklenjenih zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v Evropi, z razvezo pa se konča kar ena četrtnina zakonskih zvez (Statistični urad RS).

Giddens meni, da zakonska zveza v tradicionalnem smislu izginja (izpodkopal jo je razvoj čistega razmerja in plastične seksualnost, ki je sestavni del vsake moderne zveze), svoj osrednji položaj ohranja le na površju. Tradicionalna monogamna partnerska zveza je tako postala le ena od možnosti, enota v poplavi življenjskih slogov, katerih večina danes temelji na »odprti pogodbi« (Giddens 2000).

Beck konfliktni značaj razmerji med moškimi in ženskami pojasni skozi tri teze. V prvi razloži odvisnost industrijske družbe od neenakega položaja moških in žensk, ki je hkrati tudi ključni temelj tradicionalne družine, današnja reorganizacija (ali detradicionalizacija) spolnih vlog (včasih delitev poklicne ter gospodinske vloge, danes spet njuna združitve) pa tako postavlja pod vprašaj tudi podobo in funkcijo zakonske

zveze in družine. V drugi tezi obravnava nujnost osvoboditve moških in žensk iz svojih družbeno vnaprej opredeljenih vlog (zaradi sprememb kot so podaljševanje življenjske dobe, prestrukturiranje gospodinjskega dela, uporaba kontracepcije, izenačenje izobraževalnih možnosti...) ter sodobno pogosto odločitev posameznika za »potek življenja v preobratu« (iz življenja v družini nazaj v samsko življenje ter nato v drugo družinsko skupnost). Tretja teza poudarja vse večjo množico odločitev in posledičnih prisil izbire. Posameznik v današnjem času lahko izbira med veliko več možnostmi pri organizaciji partnerskega ali družinskega življenja kot v preteklosti, zato se sooča tudi z več nejasnostmi in konflikti (ni več jasno določeno, kateri od partnerjev se bo v večji meri posvečal karieri in kateri družini, zakon je ločen od spolnosti in zato ni več jasno, zakaj naj bi bila monogamnost strogo upoštevana, sklenjeni zakonski zvezi sledeča ločitev ni več obsojana, postala je skorajda le vprašanje pravega časa) (Beck 2001, 147-176).

Mc Laren opozarja na današnjo splošno zmedenost okoli vprašanja pomena partnerstva (ali sta to dva enakovredna posameznika, ali pa je v partnerskem odnosu hierarhičnost še vedno prisotna), ter na dejstvo, da seksualnost ni več osnovana na naravnih zakonih, temveč se namenja veliko pozornosti poskusom preimenovanja seksualnih praks, ki so včasih veljale za »nenaravne« (na primer homoseksualni spolni odnosi) v »naravne« in družbeno sprejemljive (Mc Laren 1999, 219-223).

Kakšne so torej v današnjem svetu možne smeri prihodnjega razvoja partnerskih odnosov?

Beck predvideva tri scenarije: vrnitev k tradicionalni družini (ki pa glede na značilnosti trga dela, ki restabilizira tradicionalne vloge moških in žensk ter na večno prisotnost želje ženske po otroku, skoraj ni možna, modernizacije pač ni možno zavrteti nazaj), egalizacijo spolov po vzoru moškega (pri tem obstaja nevarnost za nastanek »družbe samskih ljudi«, ki bi bili popolnoma neodvisni, kar vodi k razdoru oziroma izginotju družine) in tretjo, vmesno možnost, preizkušanje novih življenjskih oblik osvobojenih polarnosti ženske in moške vloge.

Zadnja opcija upošteva dejstvo, da neenakost med spoloma ni površinski fenomen, ki ga je moč odpraviti z enostavnimi spremembami na področju trga dela in v sferi družine. Beck je mnenja, da bi do znatnih sprememb vodila popolna preureditev trga dela (večja mobilnost, zagotovitev eksistence brez udeležbe na trgu dela s precejšnjim povečanjem socialne pomoči ali z zagotovitvijo zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja ločeno od udeležbe na trgu dela) ter z omogočanjem socialne vključenosti »male družine« v

širšo socialno mrežo. Takšni predlogi se tudi njemu samemu zdijo utopistični, neizbežno se mu zdi, da se za ideali partnerstva, ki ga gojijo tako ženske, kot tudi moški, kopičijo vedno večja protislovja ter, da bo tako tudi v prihodnje. Zato zaključí z mislijo: »Na pogosto obravnavano vprašanje, ali zakon in družina pripadata dobi, ki se izteka, je mogoče odgovoriti z jasnim da-ne« (Beck 2001, 147-186).

4 POLIAMORIJA V KONTEKSTU DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA

*Imenuj jo pleme, imenuj jo mreža, imenuj jo rod, imenuj jo družina.
Kakorkoli jo imenuješ, kdorkoli si, potrebuješ jo.*

(Jane Howard)

Novejša sociološka definicija družine, ki jo je sprejela OZN, označi kot družino z inkluzivno in najmanj diskriminatorno definicijo kot »skupnost vsaj ene odrasle osebe ali skupine ljudi, ki skrbi za otroka, oziroma otroke in je kot taka (torej kot družina) prepoznana v zakonodajah ali v običajih držav članic« (Family: Forms and Functions v Rener in drugi 2006).

Verjetno najpomembnejša funkcija družine, ne glede na njeno obliko ali čas, v katerem obstaja, je osebna čustvena podpora, ki jo člani družine nudijo drug drugemu. V sodobnem času pomen te funkcije narašča, zdi se, da družina postaja varno pribežališče v brezsrčnem svetu (Lasch v Rener in drugi 2006).

Kakšne so značilnosti in vrednote današnje družine? Kakšne spremembe bi na področje družine prinesla vključitev poliamornih idej? Je ideja »poliamorne družine« preveč utopična in s kakšnimi težavami se srečujejo poliamoristi ob svojih poskusih oblikovanja družine?

4.1 DRUŽINA DANES

Od takrat, ko je razpadla tradicionalna jedrna družina s togo hierarhično razdelitvijo vlog in zakonsko obljubo »vse, dokler naju smrt ne loči«, je odrasla že cela generacija... Družina danes ni več sestavljena le iz očeta, mame in otrok. Očeta samohranilca ali mame samohranilke ne spremlja več pečat socialne nesreče ali romantičnega poloma; v zadnjih letih se je raznim

oblikam družin pridružila še tako imenovana družina s tvojim, mojimi in najinimi otroki... Poleg tega poznamo še homoseksualne pare z otroki ali brez njih, družine s posvojenimi otroki, rejniške ali družinske skupnosti, v katerih živi več generacij pod isto streho (Juul 2005, 9).

Do takšnega stanja so vodili številni družbeni procesi in dejavniki. Kot najpomembnejše Sieder izpostavlja izbiro partnerja po lastni presoji (oziroma kot proces »filtriranja«; postopne selekcije partnerjev, primernih glede na status, videz, značaj...), upadanja števila rojstev (otroci niso več »potrebni« za delo ali družinsko srečo, v ospredju so sedaj kariera, prosti čas in potrošnja) ter hkratno naraščanje števila nezakonskih otrok ter otrok živečih z le enim od staršev (ni več obsojanja družbe) in naraščanje števila razvez (zaradi podaljšane življenjske dobe in posledično dalj trajajočih zakonskih zvez ter zaradi večjih gospodarskih možnosti za razvezo) (Sieder 1998, 239- 254).

Včasih se je družino obravnavalo kot osnovno enoto ekonomije, posamezniku je služila kot vir učenja spretnosti in zadolžitev, zaposlitve in tudi socialne varnosti. Sedaj temu ni več tako, družina posamezniku več ne zagotavlja preživetja, v ospredju so posameznikovi nazori (ne več družinski), uspeh je v današnjem času odvisen od lastnih sposobnosti in ne več od tega, v kakšni družini se rodiš. Otroci v večini niso več v pomoč celotni družini pri delu, ampak so postali svojevrstna investicija (starši investirajo v otrokovo znanje in izobrazbo), pridobili so več ugodnosti v primerjavi s starši, posledično pa imajo zakonci v povprečju manj otrok. Medtem ko so bile družine včasih osnovane na krvni povezavi (in bile temu primerno številnejše) in skupnem delu, je zdaj njihova osnova zakonska zveza. Včasih prevladujoča patriarhalna moč v družini se je spremenila v egalitarno (pojav tako imenovanih androgenih zakonskih zvez, kjer ni več jasno opredeljenih spolnih vlog), spolnost ni več sprejemljiva le v okviru zakonske zveze, bivališče družine, ki je bilo včasih v ženini ali moževi hiši, je zdaj največkrat na »nevtralni lokaciji«, otroci danes dedujejo po strani obeh staršev in ne po eni materini ali očetovi strani. Vse te in še številne druge spremembe danes postavljajo pod vprašanje tudi samo definicijo družine - včasih je bilo povsem jasno, kaj pomeni, danes pa najdemo toliko različnih oblik družine, med seboj se močno razlikujejo glede na kulturo, socialni položaj, religijo, imajo toliko različnih navad in sledijo tako različnim vrednotam, da je skoraj nemogoče postaviti definicijo, ki bi opisovala vse variacije družin (Schmid 1982).

V današnjem času se na področju družine izpostavljata dve pluralizaciji: pluralizacija družinskih oblik in pluralizacija načinov družinskega življenja. Prva vsebuje dvome glede tega, ali je pluralizacija družinskih oblik dejanska, ali morda le navidezna in posledica primerjanja ostalih družinskih oblik z nuklearno družino (pluralizem družinskih oblik je obstajal tudi pred »zlato dobo nuklearne družine«). Pluralizacije družinskih oblik je posledica pluralizacije načinov družinskega življenja - pluralizacija življenjskih stilov, deformalizacija zakonske zveze, nevezanost reprodukcije na zakonsko zvezo, večanje števila razvez in ostali spremembe so povzročitelji pluralizacije družinskih oblik (istospolne družine, kohabitacije, enostarševske družine...). Ne smemo pa izpustiti tudi pluralizacije posameznih družinskih vlog (intradružinska diferenciacija – družine ne spreminjajo le zunanji dejavniki, pač pa tudi posamezniki, njeni člani, katerih vloge so danes drugačne od vlog v nuklearni družini, osrednja vloga pa vseeno ostaja materinstvo) ter pluralizacije življenjskih potekov (današnji potek se pomembno razlikuje od klasičnega družinskega – daljše obdobje do starševstva, »podaljševanje mladosti«) (Švab 2001).

Današnja družina je po nekaterih značilnostih bolj podobna tisti iz devetnajstega stoletja, kot moderni nuklearni družni iz petdesetih let dvajsetega stoletja (visoka starost ob prvi poroki, nižji delež neporočenih kot na prelomu stoletja, ko so zabeležili tudi višji odstotek ljudi brez otrok). Na vprašanje, ali današnjo družino lahko poimenujemo »postmoderna družina«, ni jasnega odgovora – v kolikor jo razumemo kot radikalno različico moderne nuklearne družine, potem bi jo lahko poimenovali tako, nestrinjanje s takšnim poimenovanjem pa izhaja iz stališča, da postmoderna družina ne obstaja, saj je ne najdemo v monolitni obliki, temveč je osnovana na pluralnosti družinskih oblik (Švab 2001).

S statistiko so na področju spreminjanja družin zajeti štirje sklopi sprememb: spremembe oblik in kompozicije družine (zmanjševanje števila družinskih članov, več enostarševskih in reorganiziranih družin, ter naraščanje števila istospolnih staršev), maritalne spremembe (manj poročenih parov, več kohabitacij, več razvez in ponovno sklenjenih zakonskih zvez, višja starost ob prvi sklenitvi zakonske zveze), rodnostne spremembe (upadanje rodnosti, višja starost mater ob rojstvu prvega otroka, deformalizacija družin – večje število otrok rojenih izven zakonske zveze) in širše societalne ter demografske spremembe (spremenjen trg delovne sile – večje zaposlovanje žensk, staranje populacije in še druge (manj merljive) spremembe, kot so fenomen potrošništva, spreminjanje vrednost in ideologij... (Švab 2001).

Beck je mnenja, da je »družina samo površina, na kateri se kažejo zgodovinski konfliktni položaji med moškimi in ženskami« (Beck 2001, 171). Danes smo priča prehajanju med različnimi družinskimi in nedružinskimi oblikami skozi večji del življenja, nastal je prioriteten preobrat med družino in individualno biografijo, govorimo lahko torej o »osvoboditvi glede na družino«. Večina nas je vstopila v »zgodovinsko predpisano fazo preizkušanja form svojega skupnega življenja, katere konca in rezultata danes sploh ni mogoče predvideti« (Beck 2001, 172).

Veliko je tudi različnih tez o »krizi družine«. Boudrillard se v povezavi s tem osredotoči na razkroj med javno in zasebno sfero in medije, ki ustvarjajo hiperrealnost (generiranje modelov realnosti brez originala ali realnosti), ki vase posrka pravo realnost. Lasch in kasneje Fukuyama pa trdita, da družino močno ogroža individualizem. Aktualne je tudi »čustvena geografija dela in družine, ki govori o tem, da je za posameznika delo vedno bolj pogosto pribežališče od družine. Vse te teze se soočajo tudi z resnimi kritikami (Švab 2001).

Tudi Musek priznava, da je družina ogrožena (upad rojstev, staranje prebivalstva), vendar pa po njegovem mnenju ne gre za resno krizo. Po raziskavah so družinske vrednote še vedno uvrščene zelo visoko, za to, da se posamezniki ne ravno vedno v skladu s svojimi vrednotami, pa lahko krivimo tudi prevladujoč trud za poslovni uspeh in materialne dobrine. Dodaja še, da rešitve ne gre iskati v alternativah družinskemu življenju ter v nadomestnih institucijah, saj se nobena izmed njih še ni izkazala za uspešnejšo od klasične družinske ureditve (Musek 1995).

Dr. Jože Bajzek se osredotoča na krizo in perspektivo evropske družine ter ugotavlja, da je glavni vzrok krize družine v njenem izgubljanju svoje podobe. K tem prispevajo mladi, ki so izgubili občutek pripadnosti svoji generaciji in družba, ki družino postavlja za potrošništvo in materialne dobrine ter s tem povzroča tudi zaton zakonske institucije (kjer je bil prej izpostavljen trud za skupne vrednote in načrte zakoncev, je zdaj ostal prostor za pogodbo ter izmenjavo). Rešitve vidi v opustitvi poudarjanja razlik med sodobnimi družinami in namesto tega v posvečanju pozornosti podobnostim, ki so ostale (kakovost odnosov med družinskimi člani, medsebojno spoštovanje, ljubezen, navezanost...) ter v dialogu med družino kot socialno skupino in družino kot institucijo z odnosi do javnosti in politike. Opozarja tudi na raziskavo iz leta 1993, narejeno v dvanajstih državah članicah Evropske unije, ki je pokazala, da je družina v velikem odstotku še vedno prva med posameznikovimi vrednotami, pred delom, prijatelji, razvedrilom, zakonskim parom, religijo in politiko (Bajzek 1995).

Giddens izginjanje tradicionalne patriarhalne družine vidi v luči njenega nadomeščanja s procesi demokratizacije osebnega življenja, spremembo označi kot dokaz obstoja čistih razmerij. Priznava zmanjševanje družbenega pomena družine, prezre pa njeno družbeno funkcionalnost, katero spremenjena družina v postmodernem obdobju pravzaprav omogoča (Švab v Giddens 2001).

»Družbena funkcionalnost družine se ne izgublja, družina (skozi pluraliziranje) ne zapada v dekadenco, ampak nasprotno – ima ključno vlogo tako v širšem družbenem kontekstu kot na ravni vsakodnevnega življenja posameznikov« (Švab 2001, 72).

Prav družinska pluralizacija je torej danes tista, ki v postmodernem času omogoča družbeno funkcionalnost današnje družine in s tem tudi njen obstoj (moderna družina bi v današnjem času izgubila svojo funkcionalnost). Od moderne družine se torej današnja ne razlikuje po stopnji funkcionalnosti, temveč po načinih na katere ostaja družbeno funkcionalna. Večja stopnja kohabitacij tako dokazuje, da je družina posameznikom še vedno pomembna, manj pomembna je le njena zakonska potrditev, višja starost ob prvem rojenem otroku ter manjše število otrok v družinah, pa govori o želji staršev, da bi otroku (tako emocionalno, kot tudi materialno), omogočili optimalen razvoj (Švab 2001).

4.2 POLIAMORNE DRUŽINE

Ker je že o sami poliamoriji ter o poliamornih partnerskih odnosih precej malo znanega, je o poliamornih družinah, o njihovem vsakdanjem življenju, vrednotah, vzgoji otrok in posledicah katere bi lahko v današnjo družbo prinesel razmah poliamornih družin, znanega še bistveno manj.

V kolikšni meri danes sploh lahko govorimo o obstoju poliamornih družin? Tudi o družinah z istospolnimi partnerji (starši) večino govorimo z določenim zadržkom, saj so sorazmerno redke, manjka pa jim tudi pravni status. Razlika med prvo in drugo (ne)družinsko obliko, pa se morda skriva v dejstvu, da gre pri homoseksualnem partnerstvu bolj za življenjski stil (delujejo v smeri večje prepoznavnosti, posvečajo pozornost skupni identiteti ter so politično angažirani), pri poliamoriji pa za splošen način življenja (posvečajo se vsakdanjim opravilom, usmerjenost v dom) in v tem je

tudi bolj podobna monogamnim zvezam in družinam z monogamnim partnerskim slogom (Andersson 2007).

Po raziskavi revije za poliamoriste »Loving more« živi v ZDA osemindvajset odstotkov poliamornih parov, ki so hkrati tudi biološki starši vsaj enemu otroku, petnajst odstotkov jih je skrbnikov enemu ali več otrokom, šestindvajset odstotkov parov pa živi skupaj z otroki, starejšimi od osemnajst let. Odstotek poliamornih staršev, ki svojim otrokom pove, da so poliamorni in jim razloži, kaj to pomeni, znaša trideset odstotkov. Štiriinštirideset odstotkov otrok se na takšne informacije odzove pozitivno (sprejemajo oziroma podpirajo življenjski stil svojih staršev), petnajst odstotkov negativno, ostali pa se odzovejo nevtralnno. Otroci odraščajoči v poliamornih družinah o partnerskih odnosih v večini primerov svojih staršev raje molčijo, saj zaradi takšne »drugačnosti« ne želijo biti predmet posmeha sošolcev (Pallotta-Chiarolli 2006).

Zagovorniki poliamorije trdijo, da ima odraščanje v poliamorni družini na otroka prej pozitiven kot pa negativen vpliv. Nekateri poliamorno ureditev družine primerjajo z ureditvijo kmečke družine na podlagi njihovih »razširjenosti« – včasih je otrok odraščal s starši, starimi starši in sorodniki, v poliamornih družinah pa odrašča s partnerji svojih staršev in morda z otroci teh partnerjev. Iz takšne ureditve otrok pridobi, saj je za zadovoljitev njegovih potreb (materialne, intelektualne ter emocionalne) na voljo več odraslih (Poly Weekly 190).

Govorijo tudi o tem, da otrok, ki je priča bolj ali manj pogostim spremembam v partnerstvu svojih staršev, pridobi predstave o tem, kakšno je »dobro« razmerje, ter hkrati uvidi, da se v »slabem« partnerskem razmerju ne vztraja za vsako ceno (Poly Weekly 207). Poliamorni starši se v glavnem strinjajo, da ne bi nikoli dopustili, da bi se njihovo seksualno življenje ter njihove partnerske zveze vpletale v njihovo starševanje in zmanjševale njihov interes in njihovo uspešnost pri vzgoji otrok (Marquardt 2006).

Možnost, da se bodo poliamoristi odločili za starševstvo je največja v odprti zvezi, oziroma polifidelčni zvezi, na splošno pa se za starševstvo odločajo v manjšem številu kot partnerji v monogamnih zvezah. Skupinski zakoni so nemalokrat osnovani ne hierarhični ureditvi, »voditelji« pogosto manipulirajo z ostalimi »člani skupine« (s svojimi ljubimci, pa tudi s skupnimi ali njihovimi otroci), prisotne pa so tudi občasne grožnje z izključitvijo »člana skupine«, ki se s samooklicanim voditeljem ne strinja. Pogosto je v ozadju prikrite in očitne agresije tudi težnja, da bi bile v skupinskem zakonu vse zveze primarne. To v praksi preprosto ne funkcionira, takšno okolje pa tudi ni primerno za odraščajoče otroke in mladostnike. Otroke iz polifidelčnih zvez bi se po

mnenju nekaterih dalo primerjati z otroci, ki so odrasli v Kibucih (skupnosti v Izraelu, ki naj bi bile osnovane na načelih enakosti, pravičnosti in solidarnosti). Otroci, odraščajoči v takšnih skupnostih so večinoma postali bolj konformistični (zaradi stalnega podrejanja skupinskim vrednotam, navadam in idejam) in bolj nagnjeni k potlačitvi nekaterih negativnih čustev (na primer ljubosumja), kot otroci odraščajoči v primarnih družinah (Strassberg 2003).

Zagovorniki skupinskih zakonov na drugi strani izpostavljajo dejstvo, da večja skupina, v kateri odrašča otrok, lahko nudi večjo varnost, kot družine z le dvema staršema. Poliamorična družina, katero sestavlja večje število odraslih, tako lahko obstaja tudi po odhodu enega od partnerjev (v primeru ločitve ali smrti), večje število odraslih (in torej delovno aktivnih) članov, zagotavlja tudi večjo ekonomsko sigurnost družine (Strassberg 2003).

4.2.1 PRAVNI STATUS POLIAMORNIH DRUŽIN

Zakon ne dovoljuje, da bi otrok imel več kot dva legalna starša (biološka ali posvojitelja). Zakoni, ki dovoljujejo posvojitev otrok homoseksualnim partnerjem povzročajo številne razprave in spore. Zahodni svet ne dovoljuje poligamičnih zakonskih zvez, saj mnogi v legalizaciji le-teh vidijo »uslugo« muslimanskemu svetu (Marquadt 2006).

Monogamne partnerske zveze se torej potrdijo z legalno sklenitvijo zakonske zveze, poliamorne pa tega »privilegija« nimajo in ga verjetno še nekaj časa ne bodo imele, zato se navadno potrjujejo s skupnim preživljanjem časa ali s skupnim bivanjem (Andersson 2007).

Težave pa lahko nastopijo, ko se več poliamornih partnerjev odloči za skupno gospodinjstvo, v katerem odraščajo tudi otroci (poliamoričnega para ali posameznika v poliamorni zvezi). Nemalokrat vsi vpleteni v takšno zvezo živijo v nenehnem strahu, kdaj bo za njihov način življenja izvedela socialne služba, ki lahko v nekaterih primerih otroke poliamornim staršem tudi odvzame (Pallotta-Chiarolli 2006).

Lahko bi sklepali, da si vsi poliamoristi želijo legalizacijo njihovih zvez z več partnerji naenkrat in zakonsko dovoljenje za vzgojo in posvojitev otrok, vendar temu ni tako. Osemindeset odstotkov poliamornih bralcev časnika »Loving More« si zase želi istih pravic in privilegijev, kot jih imajo monogamna partnerstva (to so predvsem tisti,

ki živijo v »odprtih zakonih« ali v polifidelčnih zvezah), dvaintrideset odstotkov pa si tega ne želi, saj menijo, da bi to prineslo »vmešavanje vlade v njihove spalnice«. Ideja poliamorije v osnovi ne zajema sprejemanja eksterno določenih mej, legalizacija poliamornih zvez pa bi prinesla ravno to in tako poliamorijo spreobrnila v lastno antitezo (Strassberg 2003).

Poliamoristi se sprašujejo tudi, v kolikšni meri lahko legalizacija njihovih zvez pozitivno spremeni kakovost njihovega življenja. »Romantična poroka« ni na vrhu njihovih prioritet, v svojih zvezah uživajo tudi brez eksterne potrditve, edino »sporno področje« za socialno politiko so otroci živeči v njihovih skupnostih. Glede tega poudarjajo, da je previdnost sicer potrebna, večinoma pa imajo socialne službe dosti dela s socialno ogroženimi družinami ter zlorabami otrok, zato poliamoristi nimajo večjih težav (večina pa registrira zvezo in skupno bivanje le z enim partnerjem) (Poly Weekly 190).

Ne glede na to, kaj si želijo poliamoristi in kaj ostali, živeči v monogamnih zvezah, ostaja dejstvo, da bi legalizacija poliamornih zvez bila precej bolj zapletena, kot se dozdeva na prvi pogled. V kolikor bi legalni status podelili poliamoriji, bi enakega (ali bolj izpopolnjenega od obstoječih) precej verjetno morali tudi poligamiji ter homoseksualnim partnerstvom. Poleg tega pa bi enačenje statusa poliamornih in monogamnih zvez pripeljalo do precejšnjih zapletov zaradi sklopov dvojnih zakonov, oziroma do ogromnih zapletov zaradi nešteto sklopov različnih zakonov za posamezen tip poliamornega odnosa. Legalizacija poliamornih partnerskih zvez bi bila torej nepredstavljivo zapletena, zato na tem področju, razen v primeru drastičnega povečanja števila poliamornih zvez, v bližnji prihodnosti ne gre pričakovati bistvenih sprememb (Strassberg 2003).

Poliamoristom torej preostane sanjarjenje in upanje na svet, v katerem se o tem, koga, na kakšen način in koliko ljudi boš ljubil, ne bo glasovalo na volitvah. Takšnega si želijo tudi za svoje otroke (Easton in Liszt 1997, 269).

4.2.2 JE IDEJA POLIAMORNE DRUŽINE UTOPIČNA ALI ENA OD RELEVANTNIH ALTERNATIV AKTUALNIM DRUŽINSKIM UREDITVAM?

»Ankete v zadnjem času kažejo, da se tiste doživljajske vrednote in solidarnostne vezi, ki so bile prej povezane z življenjem v običajni družini, nekje od osemdesetih let naprej zdijo vse bolj uresničljive tudi v kakšni alternativni družinski obliki ali nedružinski življenjski obliki. Pristavek alternativni pomeni, da so se osebe zavestno odločile za alternativo običajni družini« (Sieder 1998, 255).

Podoba nuklearne klasične družinske oblike danes sovпада s cerkveno ideologijo (poudarek na moralnosti in očetovski avtoriteti), liberalno-kapitalistično ideologijo (družina kot sfera zasebnosti, ki posamezniku nudi oporo in mu daje moč za udeležbo v konkurenčnem boju), ideologijo državnih aparatov (vključenost družine v globalni proces družbene reprodukcije), ter z anticentralistično-demokratsko usmeritvijo (družina kot element samoorganiziranja družbe) (Černič 1986).

Zaradi koristi, katere vidijo v nuklearni družini cerkvena in politična sfera (in jo zato postavljajo na piedestal in po mnenju nekaterih tudi prisilno vzdržujejo), je potrebno razkriti nekaj mitov o družini. Prvič, nuklearna družina je »zgodovinska kaprica«, nepoznana v preteklosti, pa tudi izven zahodne civilizacije. Drugič, v preteklosti so ljudje živeli v razširjenih družinah (s sorodniki), takšen običaj je prekinila industrijska revolucija, ki je ustvarila nuklearno družino. In tretjič, primitivna plemena ne poznajo zakonske zveze, ljudje so tam od nekdaj živeli v skupnostih, pogosto so promiskuitetni in ne poznajo čustva ljubosumja (Černič 1986).

Bistvo socialne vloge družine zajema delitev resursov, medsebojno skrb ter odgovornosti in obveznosti članov znotraj družine. Družina naj bi zagotavljala pogoje, znotraj katerih posamezen član razvija občutek lastne vrednosti, vzpostavlja ravnotežje med skrbjo zase ter za druge, med avtonomijo in povezanostjo, se uči ravnanja s konflikti in pridobiva sposobnost za pogajanje (Čačinovič-Vogrinčič v Švab in Urek 2006).

Psihologinja Susan Golombok, ki raziskuje značilnosti netradicionalnih družinskih oblik, je skozi svoje delo ugotovila, da družinski procesi vplivajo na razvoj otroka bolj kot družinske strukture (torej ni večjega tveganja za otrokov razvoj, v kolikor ne odrašča v dvostarševski družini s heteroseksualnima, biološkima staršema) ter, da na

otrokov razvoj škodljivo vpliva predvsem sovražno vzdušje v družini (vse oblike nasilja), ločitev staršev, ki pomeni izgubo socialne varnosti ali padec ekonomske ravni ter obdobje oteženega prilagajanja novi reorganizirani obliki družine (Golombok v Švab in Urek 2006).

Tudi v praksi se po pričanjih poliamoristov, ki imajo družine, kaže, da otroci s tem, da prihajajo iz »drugačne« poliamorno organizirane družine, nimajo večjih težav. Razlog za to, bi verjetno našli v dejstvu, da je v zadnjem času porast alternativnih družinskih oblik večji kot kdajkoli prej (v nekem intervjuju mama, ki živi s partnerjem, njunim otrokom in svojo partnerko pove zgodbo o tem, kako je sošolec njenega sina žalosten, ker ima le eno mamo in ne dveh). V prihodnosti pričakujejo še večji porast alternativnih družinskih oblik, tudi poliamornih. Bodo morda v prihodnosti redke pojavi otroci, ki bodo živeli v klasični družini z dvema heteroseksualnima staršema? (Poly Weekly 190). Poliamoristi svojo alternativno obliko družine zagovarjajo tudi z vprašanjem: »V kolikor je bolje imeti dva starša, kakor enega, ali ni potem bolje imeti tri starše, kakor dva?« Biološka stroka se ne strinja (seveda le v smislu več bioloških staršev enemu otroku). V Veliki Britaniji so pred nedavnim dobili dovoljenje za poskus ustvarjenja zarodka z geni treh staršev. Takšen poskus je zelo riskanten, podobnega so opravili na miših in od tristo sedemdesetih poskusnih mišjih zarodkov z gensko zasnovano treh »staršev«, se jih je rodilo le deset, le ena pa je preživela do odrasle dobe. Biološko »večstarševstvo« torej še nekaj časa ne bo prišlo v poštev. (Marquadt 2006).

Hegel zagovarja tezo, da klasična, monogamna družina skrbi za kritično osnovo liberalne države s skrbjo za individualizacijo svojih članov, z osnovanostjo na romantični ljubezni, ki predpostavlja edinstvenost posameznika in s skrbjo za zasebno sfero omejene velikosti. Poligamično osnovane družine teh zahtev ne izpolnjujejo (odsotnost individualnega izbora partnerja ter romantične ljubezni), osnovane so na despotizmu, kateri bi postal zelo nevaren ob prenosu v javno sfero. Pri poliamornih razmerjih ter družinah, se individualnost članov razvija in ohranja enako kot v monogamnih (če ne celo boljše zaradi večje možnosti izbire), v večini primerih je osnovana na romantični ljubezni, manj je tudi možnosti za nastanek despotizma (razen v nekaterih primerih skupinskih zakonov). Glavni problem poliamornih družin pa je v tem, da posamezniki ne morejo doseči individualnosti skozi popolno predajo drug drugemu (kot to zmorejo monogamisti) in tako poliamorne družine ne dosežejo statusa »superiornih skupnosti«. Tako poliamorne družinske skupnosti ne morejo prispevati k razvoju liberalne države (glede na prepričanje: če se posameznik ni zmožen čutiti »eno«

z le enim posameznikom, potem se ni zmožen počutiti »eno« niti z državo) (Hegel v Strassberg 2003).

Poleg tega bi razmah poliamornih partnerskih zvez in družin lahko ogrozil univerzalizacijo monogamnih partnerskih zvez in družin, soobstajanje monogamnih in alternativnih partnerskih zvez ter družin, je vprašljivo. Državo torej lahko označimo kot partnerja monogamne zakonske zveze in klasične družine, z uzakonjanjem zanjo sprejemljivih stvari zasebno sfero obveže k vzgajanju in oblikovanju posameznikov, ki bodo (glede na postavljena merila) prispevali k skupnemu dobremu (Hegel v Strassberg 2003).

Današnja družina pa vseeno ni posebno močna vez (prevare, ločitve, zlorabe), samstvo postaja (posebno v velikih mestih) prevladujoč zakonski stan. Ankete pričajo o tem, da dobršen del otrok in mladostnikov živi v več kot eni družini in več kot enem družinskem tipu. »Križa družine« je pripeljala do tega, da posamezniki bolj kot kdajkoli prej razmišljajo o alternativnih možnostih zakonske zveze in družine (posebno tisti bolj izobraženi, ekonomsko uspešnejši in mlajši) (Sieder 1998).

Poliamorne družine vsekakor postavljajo pod vprašaj sodobno razumevanje starševstva. Poleg bioloških, so v starševstvo v poliamornih družinah vključeni tudi socialni starši, odpravljena je binarnost starševstva, heteroseksualnost ni več edina možnost, biološki straši pogosto ne živijo skupaj.

Vprašanje ni več, ali lahko družine, ki niso klasične (med njimi tudi poliamorične) opravljajo osnovne funkcije družine, vprašanje je, ali jih opravljajo boljše ali slabše ter, kako postaviti kriterije in kako opraviti »meritve«, da bi lahko odgovorili tudi na to vprašanje. Vsekakor pa je število poliamornih partnerskih zvez ter družin premajhno, da bi lahko govorili o poliamoriji kot o resni »tekmici« monogamiji in klasičnim družinskim oblikam.

5 POLIAMORIJA V PRAKSI

Življenje je tako drugačno od teorije.

(Anthony Trollope)

V želji, da fenomen poliamorije ne bi ostal utemeljen le na literaturi in z namenom, da dobimo vsaj približen občutek o tem, kako poliamorna partnerska zveza deluje tudi v praksi, sem opravila intervju z zakoncema, ki svoj partnerski odnos že nekaj let oblikujeta po »zakonih« poliamorije. Intervju je bil opravljen 14. maja 2009 v Ljubljani, prisotna sta bila oba zakonca, njuni imeni pa sta zaradi varovanja zasebnosti, izmišljeni.

Njuna partnerska pot je bila sprva osnovana na monogamni podlagi. Ko sta se Ines (danes stara osemindeset let) in Aleš (leto starejši od nje) spoznala v študentskih letih, sta se o pomembnosti monogamne partnerske zveze strinjala, o alternativah pa nista niti premišljevala. Po treh letih poznanstva sta svojo partnersko zvezo legitimizirala pred matičarjem, po šestih letih se jima je rodil prvi sin, po osmih letih še drugi. Kmalu po rojstvu drugega otroka pa sta se močno sprla.

Ines je že pred rojstvom prvega otroka močno sumila, da Aleš vstopa v ljubezenske zveze z drugimi ženskami, med drugo nosečnostjo so se njeni sumi izkazali za resnične. Tako sta se po osmih letih poznanstva sporazumno odločila, da se razideta. Leto, ki sta ga preživela ločeno, oba opisujeta kot najhujše v njunem življenju. Uradno se nista ločila, zato sta bili tudi delitev premoženja ter urejanje ločenega skrbništva nad otrokoma, izključno stvar medosebnega dogovora. Aleš kot najtežjo stvar izpostavlja življenje ločeno od svojih dveh sinov (razen vikendov), Ines usklajevanje med službenimi in domačimi obveznostmi, oba pa dodajata, da velika želja po »obnovitvi« njunega ljubezenskega in partnerskega odnosa in ponovnem skupnem bivanju ni nikoli umrla. Še več – botrovala je njuni skupni odločitvi, da po letu ločenega življenja spet stopita na skupno pot, zaživita pod skupno streho, vendar tokrat pod drugačnimi »pogoji«.

Aleš je v letu, ko sta z Ines živela ločeno, vstopil v ljubezensko razmerje s poročeno žensko, ki mu je predstavila poliamorni način razmišljanja in delovanja. Njen mož je bil seznanjen s številom njenih ljubimcev, ona pa s številom moževih ljubimk. Alešu sta

kljub temu delovala kot srečen zakonski par, celo bolj srečen od parov, ki jih je do tedaj poznal in so bili strogo monogamni. Tako se je odločil idejo poliamorije predstaviti tudi Ines, ki je bila na začetku glede njenega delovanja v praksi precej skeptična, ker pa se je v letu ločitve od Aleša tudi sama spoprijateljila z nekim moškim, se ji je zdelo vredno poskusiti obdržati ljubimca in hkrati dobiti nazaj moža in očeta svojih otrok.

Oba z nasmehom na obrazu poročata o začetnih težavah. O tem, kako sta medsebojno tekmovala v številu ljubimcev, o nevzdržnem ljubosumju ter o napornih dogovorih, kolikokrat na teden imata »pravico« do zmenkov z drugimi partnerji. Dodajata pa tudi, da je leto začetnih težav in lovljenja ravnotežja na neznanem področju, minilo precej hitro. V tem letu sta drug drugega spoznala bolje, kot v vseh prejšnjih osmih, uspela sta izkoreniniti občutke ljubosumja, v številu ljubimcev ne tekujeta več, obdržala pa sta iskrenost drug do drugega ter medsebojno spoštovanje in tudi tisto najpomembnejše - ljubezen.

V poliamorni zvezi, v tipu, kjer je poudarek na primarnem partnerju ter primarni zvezi, Ines in Aleš živita že pet let. Vzgajata dva osnovnošolca, vsak posebej in oba skupaj usklajujeta kariero in družinsko življenje, se posvečata osebni rasti in razvoju njunega partnerskega odnosa. Njuno življenje in življenje njune družine je torej skoraj enako kot življenje vseh drugih družin ter zakoncev v monogamnih razmerjih. Edina razlika ostaja, da imata ljubimce, o katerih se pogovarjata, drug z drugim, ter z redkimi prijatelji, kateri njun življenjski slog vsaj razumejo, če že ne odobravajo v celoti. Njuna otroka za »poseben« partnerski odnos staršev ne vesta, prav tako ne njuno sorodstvo.

Na vprašanje s kakšnimi težavami se srečujeta v svojem partnerskem odnosu pravita, da je najhujša težava pomanjkanje časa. Dan ima pač štiriindvajset ur, tako za ljudi v monogamnih, kot tudi v poliamornih zvezah, in to, dodajata, je precejšen problem. Zaradi pomanjkanja časa večkrat trpijo njuna razmerja z ljubimci, kot pa primarno partnerstvo ter družinsko življenje. O pravilnosti takšne odločitve se strinjata, ostali tipi poliamornih odnosov (skupinski zakoni, triade...) se jima zdijo neizvedljivi v praksi, predvsem pa si v takšnih odnosih tudi ne bi želela živeti. Strinjata se tudi, da sama monogamnost ni naravna in sta ponosna na to, da živita v »bolj naravni« različici partnerskega razmerja. Pri razkrivanju značilnosti svojega partnerskega odnosa v družbi sta zadržana, menita, da današnja družba še ni naklonjena odnosom različnim od monogamnega. Upata, da se bo to v bližnji prihodnosti spremenilo, saj sta sama precej bolj srečna v poliamornem odnosu, kot sta bila v monogamnem. Dodajata, da

poliamorija najverjetneje ni za vsakogar, zato bi drugim parom reševanje svojega partnerskega odnosa s preobrazbo v poliamornega, odsvetovala.

6 ZAKLJUČEK

»Lahko ljudje ljubijo moške in ženske istočasno?« »Lahko, če to zmorejo.«

(Fred Klein)

Ko pogledamo naše partnerske zveze in družinska življenja, ugotovimo, da nas ideologija monizma prepričuje, da obstaja en in edini najboljši način, idealna zakonska zveza in naš cilj postane približati se takšnemu idealu, kolikor je le mogoče. Monizem nas pelje v prepričanost, da so vse naše možnosti hierarhično urejene od slabe do dobre, oziroma najboljše, ter da nekaj šteje le, če bomo izbrali najboljšo. S stalnim primerjanjem našega življenja in nas samih z enim idealom in z obžalovanjem vsakega načina, na katerega se od njega oddaljujemo, nikoli ne bomo odkrili naše lastne vrednosti (Easton in Liszt 1997, 265).

Večanje števila alternativ partnerskemu in družinskemu življenju, kateremu smo priča predvsem v zadnjem času, dokazuje, da pravilni, oziroma najboljši način ne obstaja. Poliamorija je le ena od teh alternativ, število poliamornih partnerstev in družin je majhno, premajhno, da bi lahko na podlagi raziskav z gotovostjo odgovarjali na zapletene dileme v povezavi z »uspešnostjo« takšnih partnerskih zvez in družinskih oblik ter z vplivom, ki ga imajo poliamorne družine na odraščajoče otroke in njeno prihodnostjo.

Med pisanjem moje diplomske naloge, pa se je kljub temu izpostavilo nekaj dejstev in zaključkov o sami ideji poliamorije, njeni smiselni vpetosti v sedanji čas in njenem sočasnem razširjanju v družinske skupnosti.

Koncept poliamorije je ideološko dobro zasnovan ter jasen in ostaja, kljub temu, da znotraj dopušča široko paleto različnih odnosov, navzven prepoznaven in precej dobro ločljiv od drugih alternativ monogamni ideologiji. Medtem, ko smo priča naraščajočemu številu zakonskih razvez, promiskuitetnosti izven in v času zakonske zveze ter vedno večjemu številu samskih oseb, se koncept poliamorije dozdeva vedno bolj primerna alternativa, saj gradi na iskrenosti, konsenzu med partnerji ter

medsebojnemu spoštovanju, kar so v današnjem času še vedno visoko cenjene, toda – neredko se žal zdi – v realnosti izginjajoče družbene vrednote.

Če spremljamo zgodovinski razvoj partnerskih odnosov in postopno preobrazbo intimne sfere, lahko ugotovimo, da o klasični monogamiji, ki je nekoč veljala za ideal, danes ni več sledu. Naši partnerski odnosi so serijsko monogamne narave, živimo v svetu stalnih in hitrih sprememb. V zadnjem stoletju so se zgodili pomembni premiki na področju intimnosti; moška in ženska družbena vloga sta si bližji, kakor kdajkoli prej, spolnost in reprodukcija sta izgubili trdno povezavo, homoseksualnost postaja vse bolj sprejemljiva. Glede na vse to, lahko mirno rečemo, da koncept poliamorije sovпада s temeljnimi zakoni, idejami in vrednotami današnjega poznomodernega obdobja, ki zahteva množico ponujenih alternativ glede organizacije osebnega življenja.

Spremembe, ki se zgodijo na področju partnerskih odnosov, se razrastejo tudi na polje družine in pojav alternativnih oblik ni nobena izjema. Področje družine je skozi čas doživelo številne spremembe in preobrazbe in vprašanje ostaja, koliko novega v polje družine prinaša ideja poliamorije. Ideja »večstarševstva« ni povsem nova, saj podoben koncept predstavljajo tudi poligamične družinske oblike, je pa sporna, saj ni legalno urejena, pa tudi vprašanje vzgoje otrok in vpliva odraščanja v poliamorni skupnosti na otrokovo osebnost, je precej kočljivo. Mogoče bi dileme rešili z precej verjetno možnostjo, da ne moremo govoriti o »slabih« oblikah družine lahko pa govorimo o »slabih« odnosih znotraj nje.

Poliamorija v današnji družbi zaenkrat zavzema precej nevidno mesto. Težko je napovedovati, kaj se bo s to »mnogoljubezensko« ideologijo zgodilo v prihodnosti, kakor je v današnjem času polnem negotovosti, težko napovedovati prihodnost čemurkoli.

Lahko zagovarjamo teze, da monogamija v današnjem svetu polnem različnih možnosti in izzivov, zaseda mesto le še v pravljičah, lahko jim tudi goreče nasprotujemo. Sama pa se ne morem izogniti občutku, da današnji partnerski odnosi polni prevar ter družine zaznamovane zaradi prepogostih razvez, ne slikajo obrisov neke srečne prihodnosti.

Da, partnerski odnosi potrebujejo korenito spremembo. Odzvanja le še vprašanje: »Kakšno?« Odzvanja vsem nam.

7 LITERATURA

A List of Polly Symbols. 2009. Dostopno prek: <http://www.hevanet.com/Alexwest/parrots/symbolist.html> (10. marec 2009).

Anapol, dr. Deborah. 1997. *Polyamory – The New Love Without Limits*. San Rafael, California: IntiNet Resource Center.

Andersson, Catrine. 2007. *Non-coupled cohabitation - the case of polyamory*. ENHR 2007 International Conference »Sustainable Urban Areas«. Dostopno prek: http://www.enhr2007rotterdam.nl/documents/W18_paper_Andersson.pdf (22. september 2009).

Anurin, Vladimir F. 2002. The Sexual Revolution – A Double Standard. *Sociological Research* 41 (2): 61-75. Dostopno prek: <http://0-web.ebscohost.com.aupac.lib.athabascau.ca/ehost/pdf?vid=3&hid=7> (6. junij 2009).

Ashbee, Edward. 2007. Polyamory, Social Conservatism and the Same-Sex Marriage debate in the US. *Politics* 27 (2): 101-107. Dostopno prek: <http://0-web.ebscohost.com.aupac.lib.athabascau.ca/ehost/pdf?vid=3&hid=109> (20. marec 2009).

Attali, Jacques. 2005. Monogamy. *Foreign Policy* 11 (2): 130-146. Dostopno prek: http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=3170 (30. april 2009).

Bahovec, Igor. 2008. Postmoderne spremembe v kontekstu Sorokinove interpretacije družbeno-kulturne dinamike. V *Raziskave in razprave*, ur. Matevž Tomšič, 7-35. Ljubljana: Fakulteta za uporabne družbene študije.

Bajzek, Jože. 1995. Kriza in perspektive evropske družine. V *Družina, zbornik predavanj na osrednjih strokovnih prireditvah v letu družine*, ur. Jože Ramovš, 87-121. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno.

Beck, Ulrich. 2001. *Družba tveganja, Na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Krtina.

Berger, Bennet. 1973. Hippie Morality - More Old Than New. *Society* 5 (2): 19-27. Dostopno prek: <http://0-web.ebscohost.com.aupac.lib.athabascau.ca/ehost/pdf?vid=3&hid=104> (16. maj 2009).

Bible Doctrine News. 2009. *Marriage Statistics*. Dostopno prek: <http://www.biblenews1.com/marriage/marriags.htm> (6. julij 2009).

Borgerhoff Mulder, Monique. 2009. Serial Monogamy as Polygyny and Polyandry. *Human Nature* 20 (1): 130-150. Dostopno prek: <http://0-www.springerlink.com.aupac.lib.athabascau.ca/content/q2p13761m682g003/fulltext.pdf> (30. april 2009).

Cerre, Daniel. 2005. Love and Marriage-and Family Law. *The Public Interest* (Spring). Dostopno prek: <http://0-web.ebscohost.com.aupac.lib.athabascau.ca/ehost/pdf?vid=4&hid=116> (20. marec 2009).

Charles, Marilyn. 2002. Monogamy and its Discontents: On Winning the Oedipal War. *The American Journal of Psychoanalysis* 62 (2): 119-143.

Conover, Patrick W. 1978. Communes and Intentional Communities. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 7 (5): 23-57. Dostopno prek: <http://0-nvs.sagepub.com.aupac.lib.athabascau.ca/cgi/reprint/7/3/5> (25. maj 2009).

Černič, Marija. 1986. Družina kot polje individualnosti. *Družboslovne razprave – Projekti na ISU* 3 (3): 13-63. Dostopno prek: <http://www.druzboslovnerazprave.org/media/pdf/clanki/Rdr3Cernic.PDF> (18. oktober 2009).

Davis, Fred. 1967. Why All of Us May be Hippies Someday. *Society* 5 (2): 9-18. Dostopno prek: <http://0-www.springerlink.com.aupac.lib.athabascau.ca/content/7328595425123335/fulltext.pdf> (25. maj 2009).

Divorce Magazine. 2009. *World Divorce Statistics*. Dostopno prek: <http://www.divorcemag.com/statistics/statsWorld.shtml> (6. julij 2009).

Easton, Dossie in Catherine A Liszt. 1997. *The Ethical Slut*. San Francisco: Greenery Prees.

Emens F., Elizabeth. 2003. Monogamy's Law: Compulsory Monogamy and Poliamorous Existence. Chicago, *Public Law and Legal Theory Working Paper* 58 (2): 42-65.

Giddens, Anthony. 1992. *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.

--- 2000. *Preobrazba intimnosti*. Ljubljana: Založba /*cf.

Global Oneness: *Polyamory: Legal status of Poliamorous Relationships*. Dostopno prek: <http://www.experiencefestival.com/a/polyamory-legalstatusofpolyamorousrelationships/id/5385896> (20. marec 2009).

Haritaworn, Jin, Chin-ju Lin in Christian Klesse, ur. 2006. Poly/logue: A Critical Introduction to Polyamory. *Sexualities* 9 (515): 23-63. Dostopno prek: <http://sexualities.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/cgi/reprint/9/5/515> (4. marec 2009).

Heaphy, Brian. 2007. *Late Modernity and Social Change: Reconstructing Social and Personal Life*. Oxfordshire: Routledge.

Howard, John Robert. 1969. The Flowering of the Hippie Movement. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 382 (43): 34-56. Dostopno prek: <http://0-ann.sagepub.com.aupac.lib.athabascau.ca/cgi/reprint/382/1/43> (12 junij 2009).

Jim Evan's Poly Pride Flag. 2009. Dostopno prek: http://www.isomedia.com/homes/jen_e/flag.html (10. marec 2009).

Juul, Jesper. 2005. *Družinske vrednote*. Radovljica: Didakta.

Keener, Matt C. 2004. *A Phenomenology of Polyamorous Persons*. Thesis. Department of Educational Psychology, The University of Utah. Dostopno prek: <http://www.xmissi>

on.com/~mkeener/thesis.pdf (10. marec 2009).

Klesse, Christian. 2006. Polyamory and its 'Others': Contesting the Terms of Non-Monogamy. *Sexualities* 9 (565): 45-70. Dostopno prek: <http://sexualities.sagepub.com/cgi/content/abstract/9/5/565> (5. marec 2009).

Liberated Christians. 2009. *Some Symbols of Polyamory*. Dostopno prek: <http://www.libchrist.com/poly/symbols.html> (10. marec 2009).

Loue Sana. 2006. *Sexual Partnering, Sexual Practices and Health*. Cleveland: Case Western Reserve University.

Marquardt, Elizabeth. 2006. Two mommies and a daddy. *Christian Century*, 25. Junij.

Martin, John Levi. 1996. Structuring the Sexual Revolution. *Theory and Society* 25 (1): 12-33. Dostopno prek: <http://0-www.springerlink.com.aupac.lib.athabascau.ca/content/n1157222511575u0/fulltext.pdf> (7. junij 2009).

McLaren, Angus. 1999. *Twentieth-century Sexuality, A History*. Oxford, Malden: Blackwell publishers.

Musek, Janez. 1995. *Ljubezen, družina, vrednote*. Ljubljana: Educy.

Noel, Melita J. 2006. Progressive Polyamory: Considering Issues of Diversity. *Sexualities* 9 (602): 18-34. Dostopno prek: <http://sexualities.sagepub.com/cgi/content/abstract/9/5/602> (5. marec 2009).

Oxford English Dictionary. Dostopno prek: <http://www.oed.com/> (10. marec 2009).

Pallotta-Chiarolli, Maria. 2006. Polyparents having children, raising children, schooling children. *Lesbian and Gay Psychology Review* 7 (1): 15- 57. The British Psychological Society 2006.

Pickett, Robert S. 1978a. Monogamy on Trial, part I. *Alternative Lifestyles* 1 (2): 13-29. Dostopno prek: <http://0-www.springerlink.com.aupac.lib.athabascau.ca/content/m72q24p105747755/fulltext.pdf> (20. marec 2009).

--- 1978b. Monogamy on Trial, part II. *Alternative Lifestyles* 1 (3): 22-69. Dostopno prek: <http://0www.springerlink.com.aupac.lib.athabascau.ca/content/m77t81786pg65h22/fulltext.pdf> (11. marec 2009).

Polyamory Weekly. Dostopno prek: <http://polyweekly.com/> (31.1.2009).

PolyamorousNYC. Dostopno prek: <http://poly-nyc.com/> (5. marec 2009).

Polyamorous Percolations, Polyamory in the News. 2007. »Polyamory« enters the *Oxford English dictionary*. Dostopno prek: <http://polyinthemedia.blogspot.com/2007/01/polyamoryentersoxford-english.html> (10. marec 2009).

Reich, Wilhelm. 1985. *Spolna revolucija, Prilog karakternoj samoupravi čovjeka*. Zagreb: Itró-Naprijed.

Renér, Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek, ur. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.

Ritchie, Ani in Meg Barker. 2006. There Aren't Words for What We Do or How We Feel So We Have To Make Them Up: Constructing Polyamorous Languages in a Culture of Compulsory Monogamy. *Sexualities* 9 (584): 36-67. Dostopno prek: <http://sexualities.sagepub.com/cgi/content/abstract/9/5/584> (4. marec 2009).

Schmid, Josef. 1982. The Family Today: Sociological Highlights on an Embattled Institution. *European Demographic Information Bulletin* 2 (13): 15-48. Dostopno prek: <http://0-www.springerlink.com.aupac.lib.athabascau.ca/content/nw2145167k7083w1/fulltext.pdf> (20. Julij 2009).

Serolynne. 2004a. *Compare and Contrast: Polyamory vs. Polygamy*. Dostopno prek: <http://www.serolynne.com/polyvspolygamy.htm> (10. marec 2009).

---2004b. *Compare and Contrast: Polyamory vs. Swinging*. Dostopno prek: <http://www.serolynne.com/polyvsswing.htm> (10. marec 2009).

Sieder, Reinhard. 1998. *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana: Studia humanitatis: ZRC.

Smith, Sarah A. in Serovich. 2008. Polyamory. *Encyclopedia of Aging and Public Health*. Dostopno prek: <http://0www.springerlink.com.aupac.lib.athabascau.ca/content/t77441523jm378r3/fulltext.html> (10. marec 2009).

Sorokin, Pitrim A. 1956. *The American Sexual Revolution*. Massachusetts: Porter Sargent Publisher.

Statistični urad republike Slovenije. 2008. *Sklenitve in razveze zakonskih zvez, Slovenija*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2527 (6. julij 2008).

Strassberg, Maura I. 2003. *The challenge of post-modern polygamy: Considering polyamory*. Dostopno prek: <https://culsnet.law.capital.edu/lawreview/backissues/31-3/strassberg14.pdf> (19. oktober 2009).

Švab, Alenka. 2001. *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Tristate Poly. Dostopno prek: <http://www.tristatepoly.org/> (5. marec 2009).

Wouters, Cas. 1998. Balancing Sex and Love since the 1960's Sexual Revolution. *Theory Culture Society* 15 (187): 23-65. Dostopno prek: <http://0-tcs.sagepub.com.aupac.lib.athabascau.ca/cgi/reprint/15/3/187> (6. junij 2009).

Ve Ard, Cherie L. 2005. *Influence of the Science Fiction Writings of Robert A. Heinlein on Polyamory*. Dostopno prek: <http://www.serolynne.com/heinlein.htm> (10. marec 2009).

